

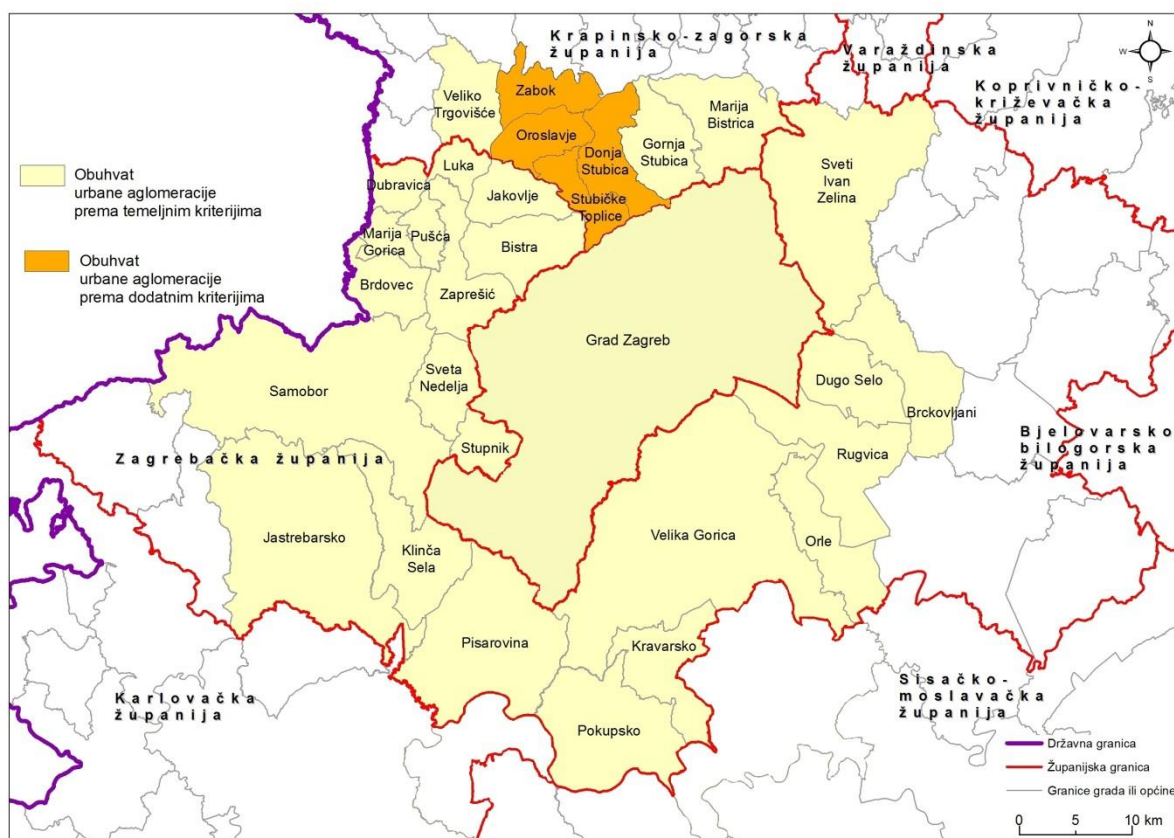
I. DRUŠTVO

1.1. DEMOGRAFIJA

Polazeći od Zakona o regionalnom razvoju područje urbane aglomeracije Zagreb (UA Zagreb) temeljeno je na sljedećim osnovnim kriterijima za definiranje funkcionalno povezanog područja oko Grada Zagreba kao središta aglomeracije, a to su:

- udio zaposlenih dnevnih migranata u središte urbane aglomeracije od najmanje 30%;
- prostorni kontinuitet urbane aglomeracije; i
- dodatni kriteriji.

Rukovodeći se time, a na temelju prethodnih istraživanja, Grad Zagreb podnio je Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske Unije konačni prijedlog obuhvata UA Zagreb na osnovu kojeg je Ministar regionalnog razvoja i fondova EU, 8. ožujka 2016. donio Odluku o ustrojavanju urbane aglomeracije Zagreb. Sastoji se od 30 jedinica lokalne samouprave, Grada Zagreba i 29 okolnih gradova i općina s područja Zagrebačke i Krapinsko-zagorske županije.

Sl.1. Prostorni obuhvat urbane aglomeracije Zagreb prema temeljnim i dodatnim kriterijima, 2016.

1.1.1. Opće kretanje stanovništva u razdoblju 2001.-2011.

Ljudski faktor prvorazredni je gospodarski i ukupni razvojni resurs, budući da se stanovništvo odnosno demografski razvoj povoljnije kreće u područjima koja napreduju u razvoju.

U analizi stanja, kao polazišta budućeg razvoja na području UA Zagreb potrebno je imati u vidu razlike u indeksu razvijenosti po županijama, gradovima i općinama, BDP po stanovniku, demografskom razvoju i demografskim resursima, rang konkurentnosti županija, stopi nezaposlenosti.

Na području UA Zagreb, prema popisu iz 2011., živjelo je 1.086.528 stanovnika što je za 1,8% više nego 2001. godine. To čini četvrtinu (25,3%) ukupnog stanovništva Hrvatske. U posljednjem međupopisnom razdoblju najdinamičnije je raslo stanovništvo na području obuhvata aglomeracijskog dijela Zagrebačke županije i to za 4,2%, od čega je najveći porast u gradovima Dugom Selu, Zaprešiću, zatim Svetoj Nedelji, Samoboru te dijelu okolnih općina. U obuhvatu općina i gradova Krapinsko-zagorske županije stanovništvo opada (indeks 95,1), izuzev Stubičkih Toplica, gdje je u porastu za 1,9%.

Gustoća naseljenosti promatranog područja također je vrlo diferencirana, od Grada Zagreba koji u svom središtu ima najgušću naseljenost u državi od oko 2.250 stanovnika /km² (na području GZ od 1.232 st./km²), preko Zagrebačke županije sa iznad prosječnom županijskom naseljenosti prostora koji ulazi u sastav aglomeracije od 130,3 st./km², do aglomeracijskog prostora Krapinsko-zagorske županije koji ima približno istu gustoću kao i područje ZŽ (132,6).

Tablice 1. i 2. daju osnovne podatke o stanju u ovom prostoru. U stanovništvu je najveći udio Grada Zagreba (72,7%), a u površini prednjači obuhvatni prostor Zagrebačke županije (67,7%), dok je najmanji udio stanovništva i površine obuhvaćenog prostora Krapinsko-zagorske županije.

Tab.1. Osnovni podaci o stanju u prostoru UAZ, po županijama, 2011.

Prostorni obuhvat UAZ/županije	Površina	Popis stanovnika 2011.	Broj naselja	Udio u %		
				Površina	Popis 2011.	Broj naselja
Grad Zagreb	641,3	790.017	70	22,0	72,7	11,7
Zagrebačka županija	1.969,7	256.689	447	67,7	23,6	74,6
Krapinsko-zagorska županija	300,3	39.822	82	10,3	3,7	13,7
UKUPNO - UAZ	2.911,3	1.086.528	599	100,0	100,0	100,0

Izvor: Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine, www.dzs.hr

Tab. 2. Opće kretanje stanovništva UAZ u razdoblju 2001.-2011.

Grad/Općina	Površina	Broj stanovnika		Indeks 2011./2001.	Gustoća naseljenosti		Prosječna godišnja stopa rasta 2001.- 2011.
		2001.	2011.		2001.	2011.	
Grad Zagreb *	641,3	779.145	790.017	101,4	1214,9	1231,9	0,10
Zagrebačka županija - UAZ**	1969,7	246.445	256.689	104,2	125,1	130,3	0,39
Dugo Selo	54,3	14.300	17.466	122,1	273,8	321,8	2,01
Jastrebarsko	226,4	16.689	15.866	95,1	73,7	70,1	-0,51
Samobor	251,5	36.206	37.633	103,9	144,4	149,7	0,39
Sveta Nedelja	39,7	15.506	18.059	116,5	374,3	454,4	1,54
Sveti Ivan Zelina	185,9	16.268	15.959	98,1	88,1	85,8	-0,20
Velika Gorica	326,8	63.517	63.517	100,0	193,3	194,4	0,00
Zaprešić	53,9	23.125	25.223	109,1	439,6	467,6	0,87
Bistra	52,9	6.098	6.632	108,8	115,6	125,4	0,87
Brckovljani	69,8	6.816	6.837	100,3	95,8	97,9	0,00
Brdovec	37,2	10.287	11.134	108,2	276,0	299,1	0,77
Dubrava	20,6	1.586	1.437	90,6	77,5	69,9	-0,94
Jakovlje	35,6	3.952	3.930	99,4	110,7	110,4	-0,10
Klinča Sela	77,0	4.927	5.231	106,2	63,5	67,9	0,58
Krvarsko	58,4	1.983	1.987	100,2	34,2	34,0	0,00
Luka	17,4	1.419	1.351	95,2	82,6	77,8	-0,51
Marija Gorica	17,2	2.089	2.233	106,9	122,2	130,2	0,68
Orle	58,6	2.145	1.975	92,1	37,2	33,7	-0,83
Pisarovina	145,4	3.697	3.689	99,8	25,5	25,4	0,00
Pokupsko	105,7	2.492	2.224	89,2	23,6	21,0	-1,16
Pušća	17,0	2.484	2.700	108,7	136,5	158,6	0,87
Rugvica	93,7	7.608	7.871	103,5	81,2	84,0	0,35
Stupnik	24,9	3.251	3.735	114,9	140,1	150,3	1,41
Krapinsko - zagorska županija - UAZ ***	300,3	41.858	39.822	95,1	139,4	132,6	-0,51
Donja Stubica	43,2	5.930	5.680	95,8	137,3	131,5	-0,41
Oroslavje	32,1	6.253	6.138	98,2	194,8	191,2	-0,20
Zabok	35,3	9.365	8.994	96,0	123,1	118,2	-0,41
Gornja Stubica	48,5	5.726	5.284	92,3	118,1	108,9	-0,83
Marija Bistrica	68,0	6.612	5.976	90,4	97,2	87,9	-1,05
Stubičke Toplice	27,1	2.752	2.805	101,9	101,5	103,5	0,20
Veliko Trgovišće	46,1	5.220	4.945	94,7	113,2	107,3	-0,51
UKUPNO - UAZ	2.911,3	1.067.448	1.086.528	101,8	366,6	373,2	0,20

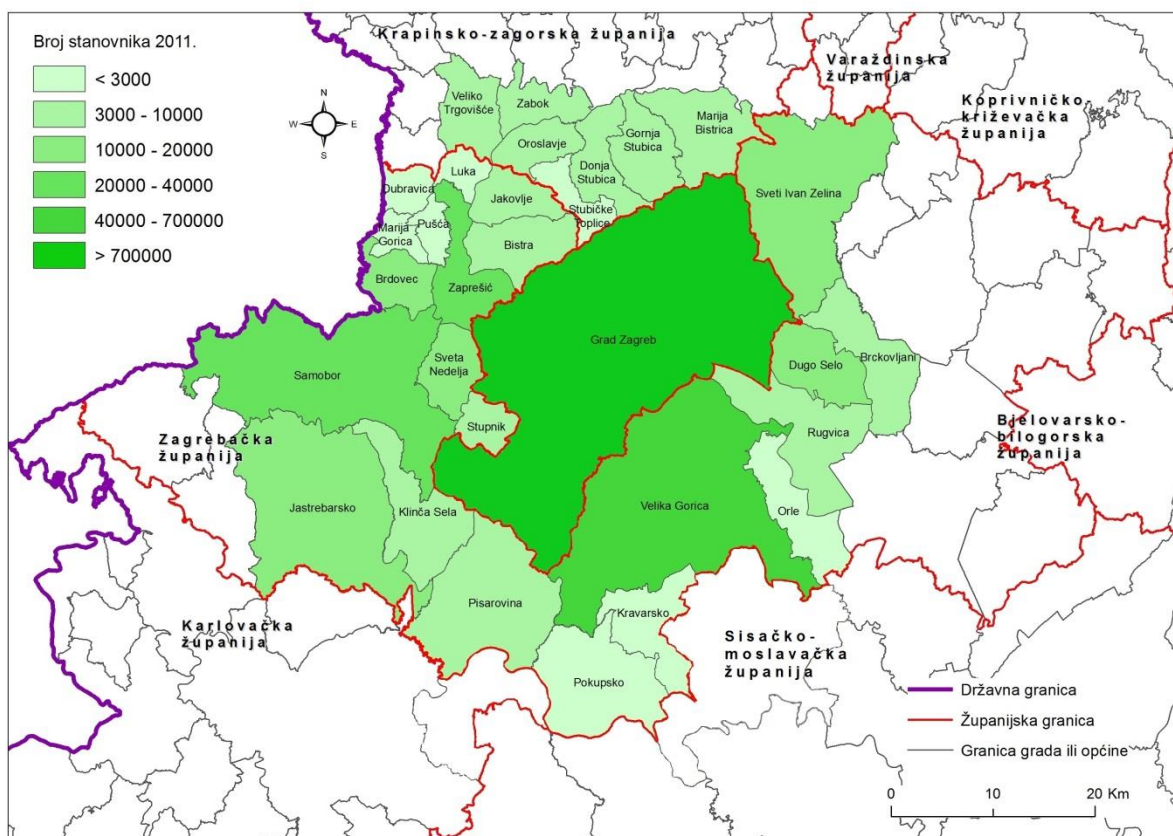
* Površina preuzeta iz „Statističkog ljetopisa Grada Zagreba 2014“ na temelju Odluke o granicama područja i sjedišta gradskih četvrti (SL. gl. Grada Zagreba, br. 7/2009).

** Podaci Državne geodetske uprave, Središnji registar prostornih jedinica, stanje 2015. godine

*** Podaci Državne geodetske uprave, Središnji registar prostornih jedinica, stanje na dan 31. prosinca 2002. godine

Izvor: DZS, Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, popis 2001.

DZS, Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, popis 2011.

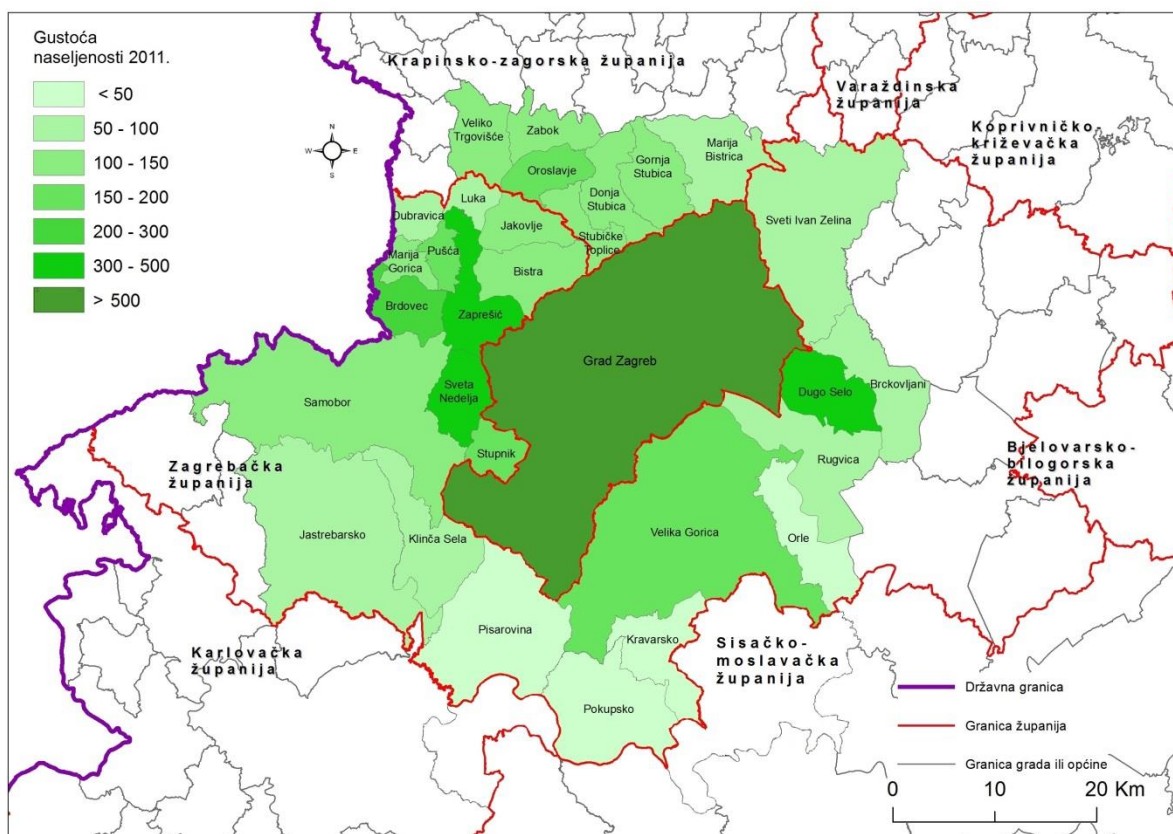
Sl.2. Razmještaj stanovništva na području UA Zagreb po gradovima i općinama, 2011.

Detaljnija demografska istraživanja¹ potvrđuju znatno povoljniju gustoću naseljenosti, dinamiku rasta stanovništva te udio dnevnih migranata-zaposlenih po gradovima i bliže Gradu Zagrebu smještenim općinama.

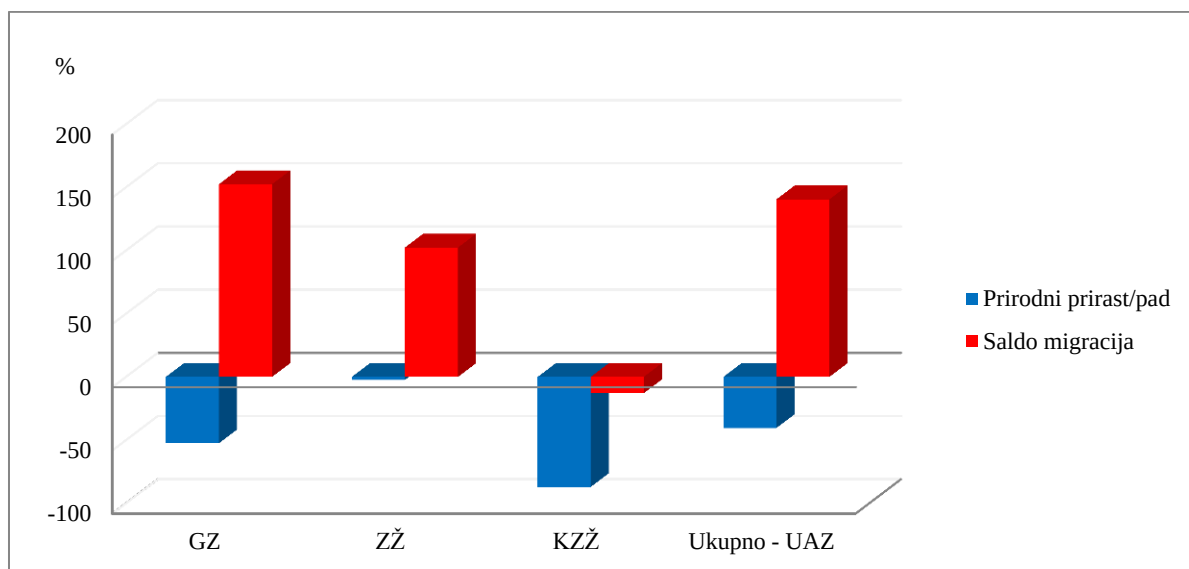
Kako opće kretanje stanovništva ovisi o prirodnom kretanju i saldu migracija, uz prirodni pad stanovništva ukupno obuhvaćenog područja i pozitivan saldo migracija na području Grada Zagreba i ZZ, do 2015. godine bilježi pozitivna apsolutna promjena stanovništva, zbog ukupnog pozitivnog salda migracija odnosno većeg broja doseljenih od odseljenih.

Evidentan je pozitivan saldo migracija na razini ukupnog urbanog područja u promatranom razdoblju od skoro 27.000, od čega se najveći dio ostvaruje na području Grada Zagreba i to Sesveta i drugih obližnjih prigradskih naselja te Zagrebačke županije, prvenstveno njenih urbanih naselja odnosno satelitskih gradova (Dugog Sela, Zaprešića, Velike Gorice, Svete Nedelje i Samobora).

¹ „Demografska kretanja i pokazatelji funkcionalne povezanosti na području urbane aglomeracije Zagreb“, stručna podloga za izradu Strategije razvoja urbane aglomeracije Zagreb, Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada, 2015.

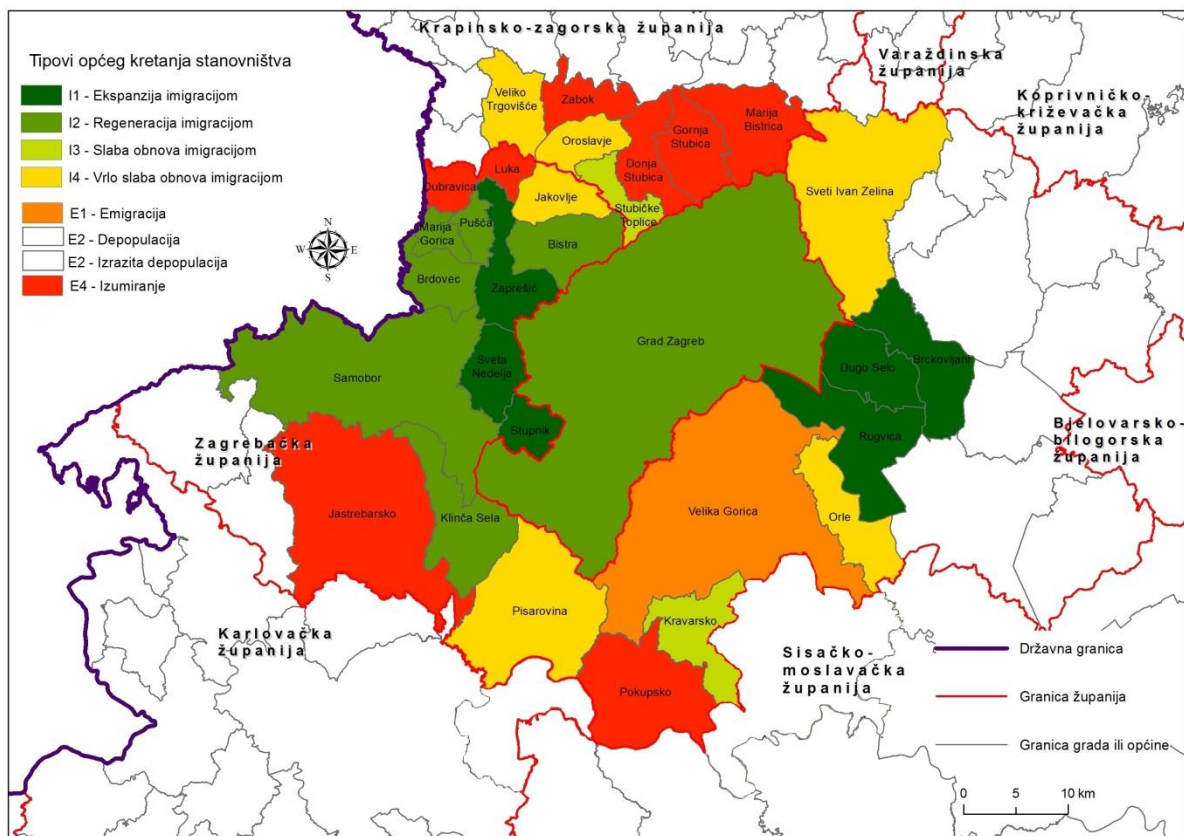

Sl.3. Gustoća naseljenosti na području UA Zagreb po gradovima i općinama, 2011.

Sl.4. Udio prirodnog prirasta/smanjenja i neto migracije u ukupnom porastu stanovništva UA Zagreb, 2001.-2011.

Obilježja kretanja ukupnog stanovništva sintetički pokazatelj tipizacije općeg kretanja stanovništva koji izdvaja četiri imigracijska i četiri emigracijska tipa općeg kretanja koji se dobiju temeljem demografskog modela tipizacije općeg kretanja, usporedbom stopa prirodnog prirasta i popisne promjene ukupnog broja stanovnika.

Sl.5. Jedinice lokalne samouprave područja UA Zagreb prema tipu općeg kretanja stanovnika, 2011.

Ova demografska tipizacija općeg kretanja stanovništva, pored doprinosa razumijevanju demografskih odnosa i procesa, govori i o atraktivnosti određenog područja.

Ukupni prostor UA Zagreb u posljednjem međupopisnom razdoblju 2001.-2011. imao je imigracijska obilježja sa pozitivnom migracijskom bilancom, odnosno većom stopom porasta stanovnika od stope prirodnog kretanja (tip I₂ - regeneracija imigracijom). To znači da je prosječno na ovom prostoru veći utjecaj doseljavanja. Isti tip općeg kretanja zabilježen je u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji gdje je zahvaljujući pozitivnim učincima mehaničkog kretanja stanovništvo poraslo. U Zagrebačkoj županiji najpovoljniji tip općeg kretanja i to ekspanziju imigracijom imaju područja Zaprešića, Svete Nedelje, Stupnika, zatim Dugog Sela, Brckovljana i Rugvice, a najnepovoljnija obilježja (emigracijske tipove) imaju područja Jasterbarskog, Pokupskog, Luke i Dubrave, a u novije vrijeme slijedi ih i Velika Gorica.

Prosjek ukupnog obuhvaćenog područja Krapinsko-zagorske županije prema tipu općeg kretanja ima obilježje izumiranja (E₄) što znači da je prirodno i ukupna međupopisna promjena negativna. Gledano prema jedinicama lokalne samouprave ove županije, područja

obuhvaćenog u UA Zagreb, njih četiri imaju tip općeg kretanja stanovništva - izumiranje i to Donja Stubica, Zabok, Gornja Stubica i Marija Bistrica, dokle Stubičke Toplice imaju obilježje slabe obnove imigracijom (tip I₃), a Veliko Trgovišće i Oroslavje imaju vrlo slabu obnovu imigracijom (tip I₄).

1.1.2. Struktura stanovništva prema spolu i dobnim skupinama

Sastav stanovništva prema spolu pokazuje brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva i razlikuje se po pojedinim dobnim skupinama, ali se isto tako razlikuje po pojedinim područjima pod utjecajem različitih društveno-gospodarskih i političkih čimbenika (Friganović, 1990). Prema Popisu 2011. godine na ovom je ukupnom području od 1.086.528 stanovnika, živjelo 512.865 muškaraca (47,2%) i 573.663 žena (52,8%).

Dobno-spolna struktura pokazuje nerazmjer broja muškaraca i žena prema dobnim skupinama. Udio muškaraca veći je u mlađim dobnim skupinama (0-14), a udio žena u starijim dobnim skupinama. Počevši od dobne skupine 15-39 nadalje, veći je broj žena nego muškaraca. Među stanovništvom starim 65 i više godina ima 64 muškarca na 100 žena.

Sastav stanovništva prema dobi pokazuje broj stanovnika u pojedinim dobnim grupama i jedna je od najvažnijih struktura stanovništva. Osim što utječe na društveno-gospodarski razvoj određene populacije, dobna struktura je i odraz razvoja stanovništva tijekom duljeg vremenskog razdoblja (Wertheimer-Baletić, 1999).

Postoji nekoliko klasifikacija stanovništva po dobi, a jedna od njih je i podjela na mlado (0-14 godina starosti), zrelo (15-64) i staro (>65 godina). Shodno tome, razlikuju se i tri tipa stanovništva ovisno o udjelu starog stanovništva u ukupnom, a to su: mlado (udio starog stanovništva je manji od 4%), zrelo (udio starog stanovništva se kreće između 4% i 7%) i staro (udio osoba starijih od 65 godina je iznad 7%).

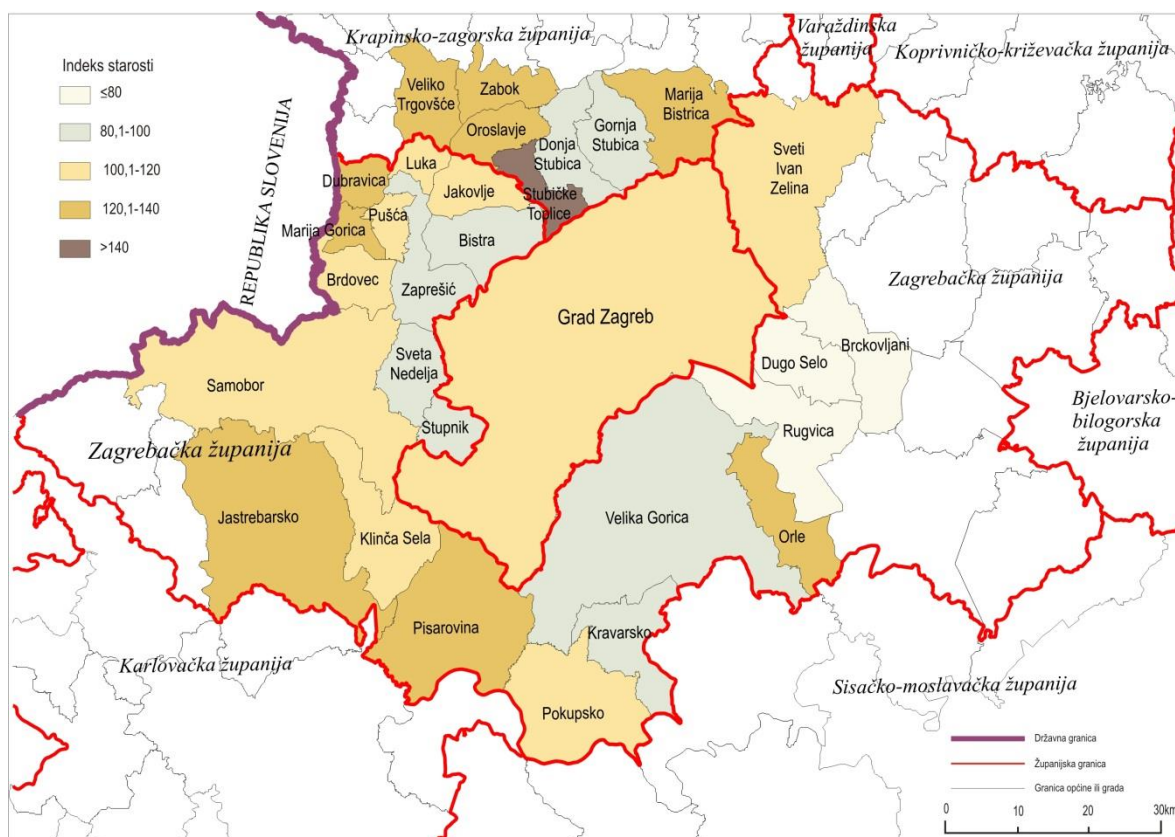
U promatranom razdoblju (2001.-2011.godine) udjel mladog stanovništva (do 14 godina starosti) smanjen je sa 16,2% na 15,1%, udjel zrelog stanovništva (od 15 do 64 godina starosti) neznatno je smanjen sa 68,8% na 68%, dok je udjel staračkog stanovništva (stariji od 65 godina) značajnije povećan i to sa 14,5% na 16,9%. U istom je razdoblju apsolutni broj mladih na području urbane aglomeracije Zagreb smanjen za 4,9%, a broj starih povećan čak 18,3%.

Gledano po sastavnicama urbane aglomeracije Zagreb povećanje mladog stanovništva (0-14) imalo je 10 jedinica lokalne samouprave što je 30,0% svih sastavnica ove urbane aglomeracije. Porast od 8,6% mladog stanovništva u promatranom razdoblju odnosi se na općine Pušća, Klinča Sela, Stupnik, Pisarovinu, Brdovec, i Mariju Goricu, te Gradove, Dugo Selo, Svetu Nedjelju, Zaprešić i Oroslavlje. Preostalih 20 ili 66,7% sastavnica zabilježile su pad mladog stanovništva. Porast starog stanovništva u međupopisnom razdoblju 2001.-2011. godine imala je 21 jedinica lokalne samouprave što je jako zabrinjavajuće s obzirom da se radi o 70% svih jedinica lokalne samouprave kao sastavnica aglomeracije.

1.1.3. Razvojni izazovi povezani sa starenjem stanovništva

Uz ukupnu depopulaciju starenje stanovništva dominantan je demoreprodukcijski proces u Hrvatskoj. On podrazumijeva povećanje udjela stanovništva dobne skupine 60 i više ili 65 i više godina u ukupnoj populaciji (Wertheimer-Baletić, 1999, 2004). Kontinuirano iseljavanje, nepovoljne gospodarske prilike, negativno prirodno kretanje i starenje stanovništva utječu na širenje prostora izrazite depopulacije u Hrvatskoj.

Da je proces starenja dugoročan proces u razvoju stanovništva u Hrvatskoj, svjedoči visoki stupanj ostarjelosti stanovništva. On se odražava u činjenici da je prema popisu 2011. u Hrvatskoj bilo 17,7% starih 65 i više godina, indeks starosti (65 i više/0–14) iznosio je 116,3, odnosno 115 (66 i više/0–19), a koeficijent dobne ovisnosti starih 26,4. Projekcije kretanja ukupnog broja stanovnika Hrvatske (Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić i Mišetić, 2004) ukazuju da će se proces ukupne depopulacije nastaviti, a starenje stanovništva ubrzati.

Sl.6. Gradovi i općine područja UAZ prema indeksu starosti stanovništva, 2011.

O ostarjelosti stanovništva prema podacima popisa stanovništva 2011. godine najbolje govore slijedeći pokazatelji. Koeficijent mladosti koji pokazuje udio mladih (0-19) u ukupnom je stanovništvu ovog prostora 2011. godine iznosio je 20,4. i nešto je povoljniji od vrijednosti na državnoj razini (RH=20,9). Koeficijent starosti koji pokazuje udio (%) starih 60 i više godina ili starih 65 i više godina u ukupnom stanovništvu iznosi 16,9 odnosno 23,2 i također je nešto niži od državnih vrijednosti (RH 24,1 odnosno 17,7). Prema podacima popisa stanovništva

2011. godine čak svaki četvrti stanovnik UAZ stariji je od 60 godina. Indeks starenja, kao sintetički pokazatelj starenja stanovništva pokazuje brojčani odnos starih i mladih (60 i više i 0-19 ili 65 i više i 0-14), iznosio je 113,4 odnosno 111,6. Prema tome, u ovoj aglomeraciji 2011. godine na 100 mladih dolazi 119 starih stanovnika. Prosječna dob stanovništva ove aglomeracije (41,3) nešto je niža od RH, što znači da je stanovništvo ove aglomeracije nešto mlađe od stanovništva Republike Hrvatske koje je 2011. imalo prosječnu dob 41,7 godina.

Dobar analitički pokazatelj sastava prema dobi i brzine starenja stanovništva jest koeficijent dobne ovisnosti starih, tj. broj starih na 100 osoba u radnoj dobi. Prema podacima popisa stanovništva 2011. godine iznosio je 24,9. Koliko je daleko odmakao proces demografskog starenja u prostoru UAZ zorno prikazuju vrijednosti indeksa starenja prema rezultatima popisa 2011. godine po gradovima i općinama. U 19 JLS (59,4% svih JLS) indeks starenja bio je veći od 100, , što nam govori da je broj i udio staračkog nadmašio broj i udio mladog stanovništva. Kod preostalih 11 JLS indeks starenja kretao se između 60 i 100. Prema tome, niti jedna JLS u ovom prostoru nema mladu populaciju s obzirom da se u demografskoj literaturi graničnom vrijednošću između mlade populacije i populacije koja je ušla u proces demografske starosti kao granični uzima indeks starenja 40. (Wertheimer-Baletić,1999.). Na osnovu analiziranih podataka može se reći kako najmlađe stanovništvo ima Grad Dugo Selo, a najstarije općina Stubičke Toplice.

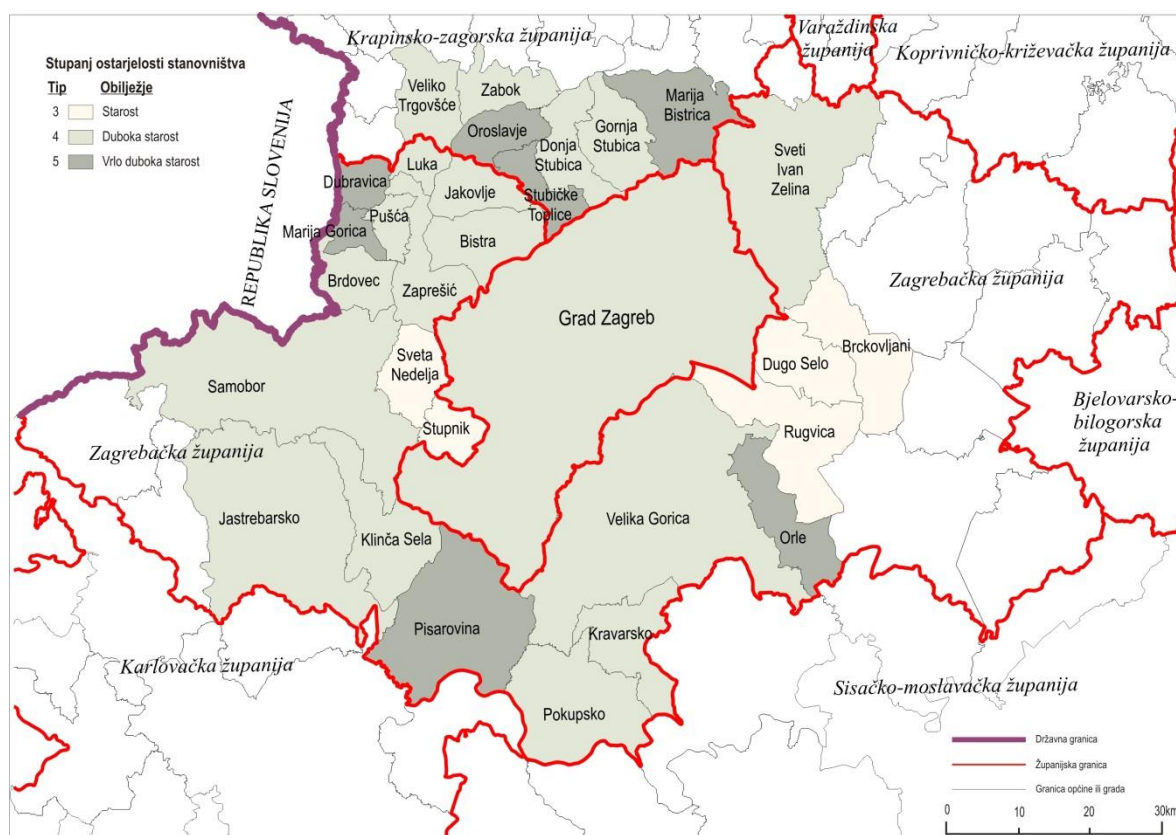
Sastav stanovništva prema dobi može se analizirati prema dobnim skupinama i tipovima dobnog sastava. Na osnovi udjela određenih dobnih skupina stanovništva u ukupnom stanovništvu i njihova bodovanja može se izvršiti tipizacija dobnog sastava, odnosno izvesti zaključak o starosti stanovništva (Nejašmić 1992., 2005). Posljednje međupopisno razdoblje (2001.-2011.) karakterizira daljnje smanjenje udjela mladih, a povećanje udjela starog stanovništva.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, stanovništvo ovog područja pripadalo je 4. tipu od sedam tipova stupnja ostarjelosti stanovništva. Na osnovu udjela mladog stanovništva do 19 godina i udjela starog (60 i više godina) stanovništvo ove aglomeracije bodovano je sa 67,5 bodova što znači da je poprimilo obilježje "duboka starost". Unatoč tome što je u promatranom razdoblju (2001.-2011.) za razliku od Hrvatske istraživano područje zabilježilo porast broja stanovnika, tip i stupanj ostarjelosti - „duboka starost“ - isti je na području aglomeracije kao i na državnoj razini.

Porast broja stanovnika u ovoj aglomeraciji rezultat je doseljavanja koje bez povećanja rodности nije značajnije pridonijelo pomlađivanju stanovništva. Stoga je i ovaj prostor jednako kao i čitav nacionalni prostor Hrvatske zahvaćen procesom demografskog starenja.

Tipizacija dobnog sastava stanovništva po jedinicama lokalne samouprave, odnosno gradovima i općinama 2011. godine pokazuje da svih 30 obuhvaćenih jedinica lokalne samouprave zauzimaju od trećeg do petog mjesta na skali tipizacije dobne strukture stanovništva. To znači da pet JLS imaju obilježje "starost", 18 ih ima obilježje "duboka starost" te sedam obilježje "vrlo duboka starost".

Koliko je demografsko starenje poodmakao proces, pokazuje podatak da nijedna upravno-teritorijalna jedinica ne pripada tipu 1 – *na pragu starenja* niti tipu 2 *starenje*.

Sl.7. Gradovi i općine područja UAZ prema tipu dobrog sastava stanovništva, 2011.

1.1.4. Obrazovna struktura stanovništva kao razvojni resurs

U demografskoj teoriji postoji još jedna važna hipoteza, a to je da usporedno s ekonomskim i opće društvenim razvojem nastaju promjene i u obrazovanju. One su također uzrok i posljedica promjena u strukturi stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti, djelatnosti i zanimanju.

Promjene stupnja obrazovanja stanovništva u pozitivnoj su korelaciji s društveno-gospodarskim razvojem. Ta veza je osobito izražena u razvoju velikih gradova i pri regionalnom razmatranju ovog obilježja. Stoga je razumljivo da je intenzivan razvoj Grada Zagreba, a zbog demografske i funkcionalne povezanosti s okolnim područjem, zahtijevao porast stupnja obrazovanja stanovništva UA Zagreb, što je ovu populaciju zahvatilo jače nego prosječno Hrvatsku.

Ovdje se daju pokazatelji strukture stanovništva prema obilježju obrazovanja u Gradu Zagrebu, ostalom području UA, ukupnom području UA Zagreb i u usporedbi s prosjekom

Hrvatske, prema najvišoj završenoj školi (za stanovništvo 15+ godina), a prema posljednjem popisu iz 2011. godine.

Tijekom 20. stoljeća te nastavno i početkom 21. u Hrvatskoj dolaze do izražaja pozitivne promjene u strukturi stanovništva prema pismenosti i obrazovanju, posebno u gradovima. Tome je naročito pozitivan doprinos dalo doseljeno je stanovništvo u Zagreb, što je uz mogućnosti zapošljavanja u gradu bilo privučeno i boljim mogućnostima obrazovanja. Stoga su postignuti značajni rezultati u podizanju razine obrazovanja.

Zagreb danas (popis 2011.) ima svega 0,3% nepismenih, Zagrebačka županija 0,8%, a Krapinsko-zagorska oko 1%, što se uglavnom odnosi na najstarije dobne skupine.

Nadalje, na ukupnom promatranom području nastavljaju se promjene u obrazovnoj strukturi stanovništva, ali različitom dinamikom po pojedinom stupnju obrazovanja. Evidentno se zapaža intenzivan trend opadanja udjela osoba s osnovnom i nepotpunom osnovnom školom, dokle raste broj i udjel sa završenim obrazovanjem iznad srednjeg, što je još intenzivnije nastavljeno u posljednjem međupopisnom razdoblju. Udio osoba sa završenom srednjom školom povećao se sa 52,0 na 52,4 %, a udio osoba sa završenim barem jednim od stupnjeva visokog obrazovanja (stručni studij, sveučilišni ili doktorat znanosti) u Gradu Zagrebu iznosi 29,0%, na ostalom području aglomeracije 13,1%, a na ukupnom području UA Zagreb prosječno 24,7%, dok je prosjek visokoobrazovanih na nacionalnoj razini iznosio 16,4%, iako je udjel srednjeobrazovanih približno jednak na području ove UA kao i prosjek na državnoj razini. S tim što treba reći da se obrazovna struktura stanovništva po nižim prostornim jedinicama nešto razlikuje od ovdje danih prosjeka za ukupnom urbano područje (detaljnija tablica po JLS, u prilogu).

Tab.3. Stanovništvo Grada Zagreba i UA Zagreb staro 15 i više godina prema školskoj spremi 2011. (broj i struktura u %)

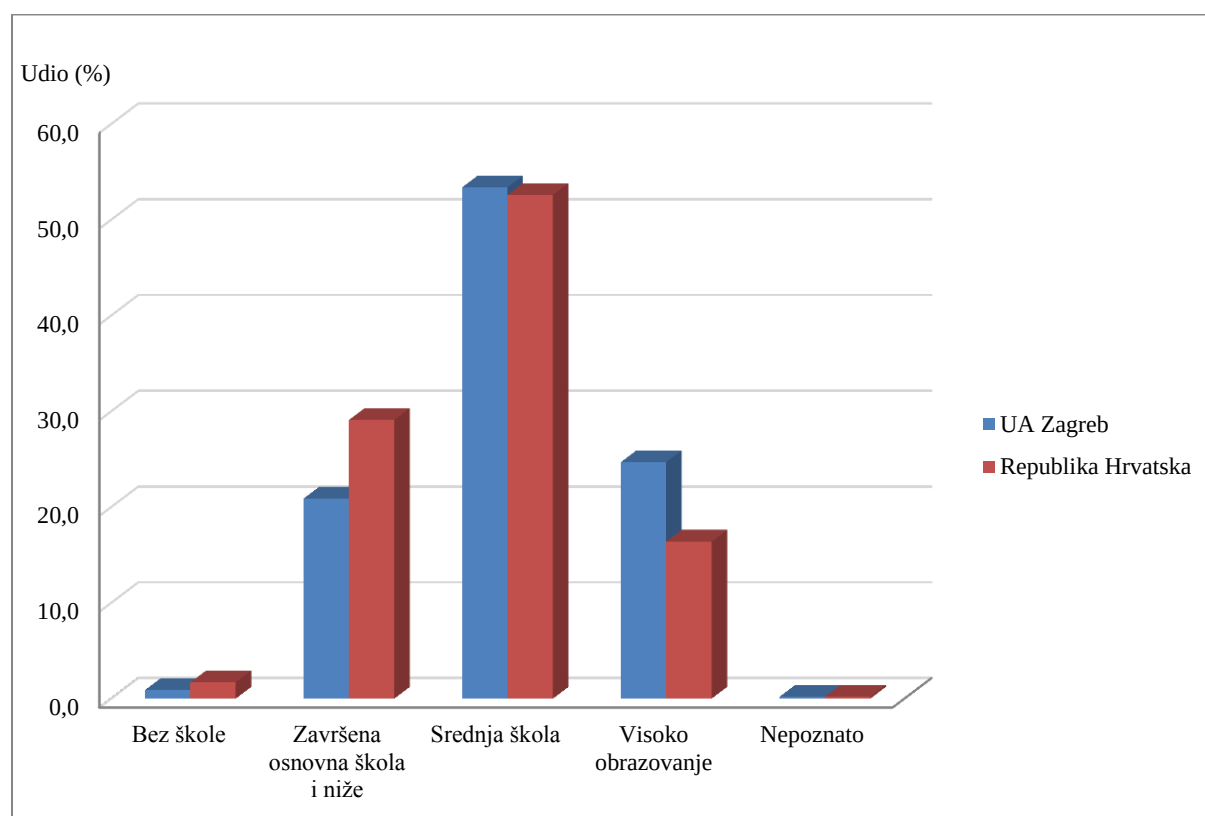
Područje	Ukupno	Bez škole	Završena osnovna škola i niže	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Nepoznato
Ukupno UA Zagreb	922.083	8.312	192.586	491.944	227.791	1.450
Grad Zagreb	673.958	4.926	119.966	352.791	195.326	949
Ostalo područje UA Zagreb	248.125	3.386	72.620	139.153	32.465	501
Republika Hrvatska	3.632.461	62.092	1.057.356	1.911.815	595.233	5.965
Područje	Struktura, %					
Ukupno UA Zagreb	100,0	0,9	20,9	53,4	24,7	0,2
Grad Zagreb	100,0	0,7	17,8	52,4	29,0	0,1
Ostalo područje UA Zagreb	100,0	1,4	29,3	56,1	13,1	0,2
Republika Hrvatska	100,0	1,7	29,1	52,6	16,4	0,2

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi DZS, Zagreb, 2012.

Znači da je sam Grad Zagreb 2011. brojio 195.326, Zagrebačka županija u obuhvatu urbane aglomeracije 28.755, a Krapinsko-zagorska 3.710 osoba visoke stručne spreme, što čini

populaciju od 227.781 (2016. ocjenjujemo čak gotovo 250.000) visokoobrazovanih osoba, nositelja razvoja, premda se kako je navedeno taj udio znatno razlikuje u Gradu Zagrebu u odnosu na ostalom područje UA. To je zbog činjenice što je Zagreb u proteklom razdoblju privukao aktivno, pretežito obrazovano stanovništvo iz gradske okolice, naročito područja Zagrebačke i Krapinsko-zagorske županije, te što je ukupni demografski razvoj Zagreba i okolice, kako je naprijed i objašnjeno, umnogome povezan.

Dakle, Grad Zagreb je 2011. na 1.000 stanovnika imao 289 visoko obrazovanih, na razini obuhvata područja Zagrebačke županije u UA to je bilo tek 134, a na razini KZZ 110. Isti pokazatelj na razini ukupnog područja UA Zagreb iznosio je 247, a na državnoj razini 164 visoko obrazovanih.

Sl.8. Stanovništvo UA Zagreb staro 15 i više godina prema školskoj spremi, 2011., usporedna sa Hrvatskom, udio u %

Struktura stanovništva prema školskoj spremi bitno određuje kvalifikacijsku strukturu zaposlenih. Prema stupnju stručnog obrazovanja zaposlenih Grad Zagreb ima povoljniji položaj u odnosu na ukupno područje UA i prosjek Hrvatsku. Struktura zaposlenih u Zagrebu kvalitetnija, budući da grad ima znatno veći udio radnika s višim stupnjevima obrazovanosti. Uz dugoročnu prednost u tome, u novije vrijeme uočljiv je daljnji porast udjela zaposlenih visokog obrazovanja, te onih s magisterijem i doktoratom.

Istraživanja stanovništva Hrvatske prema tipu naselja (gradska/ostala, imigracijska/emigracijska) potvrdila su tezu da gradska naselja ponderiraju višu razinu obrazovanja nego ostala naselja, odnosno depopulacijska, nižu u odnosu na prosjek na razini

Hrvatske. Sama činjenica da je prosječna obrazovna razina stanovništva depopulacijskih naselja i JLS u pravilu vrlo niska, ozbiljan je razvojni problem.

Iz navedenih pokazatelja pozitivnih promjena u obrazovnoj strukturi stanovništva i porastu stupnja školovanosti na promatranom području, proizlazi da obrazovanje nije bilo ograničavajući faktor razvoja, već je predstavljalo posebnu razvojnu prednost, samo nedovoljno iskorištenu. To se naročito odnosi na stanje obrazovne strukture na području grada Zagreba koji ima najveću koncentraciju stručnih, posebno visoko obrazovanih osoba, kvalificiranih djelatnika i znanstvenika u Hrvatskoj.

U području obrazovanja u strateškim razvojnim dokumentima i direktivama Europske unije utvrđene su sljedeće referentne vrijednosti za 2020.godinu, kojima bi trebalo težiti i u Hrvatskoj, posebno na urbanim područjima:

- najmanje 95% djece (od 4. godine pa do početka obveznog školovanja) treba sudjelovati u predškolskom obrazovanju;
- stopa učenika koji rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje u dobi od 18. do 24. godine mora biti manja od 10%;
- udio osoba u dobi 30 – 40 godina koje su završile neki oblik visokog obrazovanja treba iznositi najmanje 40%;
- udio odraslih osoba koje sudjeluju u programu cjeloživotnog učenja treba iznositi najmanje 15%;
- udio osoba s visokoškolskom diplomom, odnosno osoba s početnom strukovnom kvalifikacijom u dobi 18 – 34 godine koje su provele neko vrijeme na studiju ili osposobljavanju u inozemstvu treba iznositi najmanje 20%, odnosno 6%;
- udio zaposlenih diplomanata (osoba u dobi 20 – 34 godine koje su uspješno završile barem srednje ili visoko obrazovanje prije 1 – 3 godine) trebao bi iznositi barem 82%.

1.1.5. Migracije i radna mjesta - pokazatelji funkcionalne povezanosti urbanog područja

1.1.5.1. Migrantsko i domorodno stanovništvo

Prostorna mobilnost (mehaničko kretanje ili migracije) stanovništva mogu biti trajna, povremena i dnevna, a s obzirom na pravce migriranja, emigracija ili odseljavanje i imigracija ili doseljavanje stanovništva. Uzroci tome su različiti, prirodni, društveni ili politički i ekonomski.

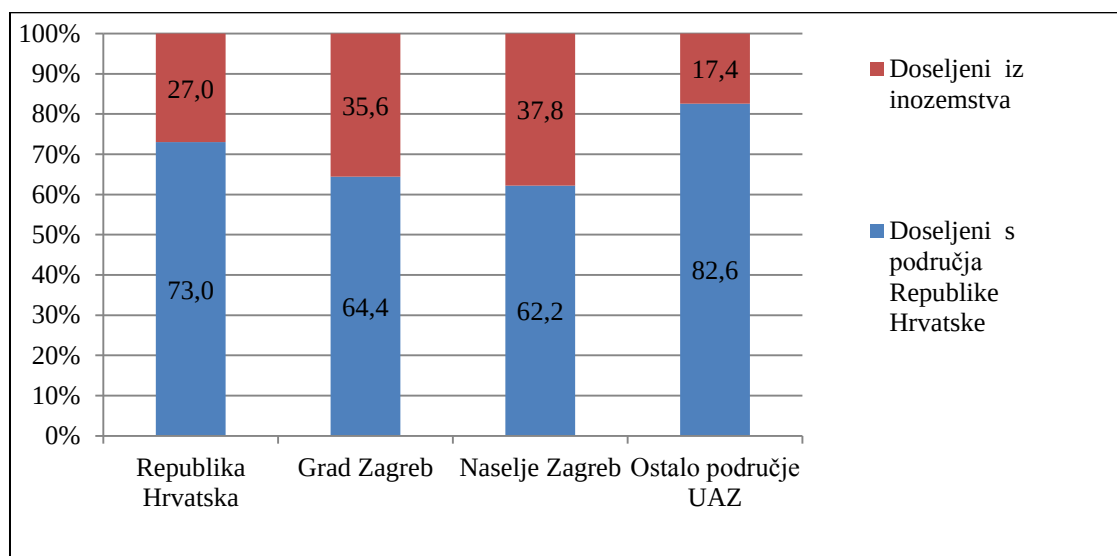
Prema većinskom omjeru doseljenog i domorodnog (autohtonog) stanovništva razlikuju se tri tipa prostora: migratorni (doseljenički) tip, mješoviti i autohtoni tip područja. Polazeći od toga ukupno područje UA Zagreb 2011. bilo je mješovitog migratornog tipa s 52,7% doseljenih

kao i Grad Zagreb budući da je u njemu udio doseljenog 51,2%. Naselja istočnog dijela Grada spadaju u doseljenički tip područja s udjelom doseljenih 67,4% dok naselja južnog dijela Grada imaju 56,2% doseljenih, a samo naselje Zagreb također je mješovitog tipa s manjim udjelom doseljenog (49,3%) nego autohtonog stanovništva (50,7%).

Ukupno ostalo područje UA Zagreb mješovitog je tipa (56,7% doseljenih u ukupnom stanovništvu) pri čemu je dio gradova i općina Zagrebačke županije, kao što su Zaprešić, zatim Dugo Selo, Rugvica i Brckovljani doseljeničkog migratornog tipa sa preko 2/3 doseljenog stanovništva. S druge strane, Gornja Stubica, Jakovlje i Pokupsko imaju nešto iznad 1/3 doseljenog stanovništva, tj. tendiraju gotovo čisto autohtonom tipu područja.

U mješoviti tip područja promatrajući od manjeg udjela doseljenih u ukupnom stanovništvu prema većem ulaze: Sveti Ivan Zelina, Jastrebarsko, Orle, Klinča Sela, Bistra, Samobor, Pušća, Marija Gorica, Stubičke Toplice, Velika Gorica, Brdovec, Sveta Nedelja i Stupnik.

Analiza doseljenika prema području doseljenja 2011. godine pokazuje da je u Grad Zagreb s područja Republike Hrvatske, tj. kroz unutarnje migracije, doselilo 64,4% od ukupno doseljenog stanovništva, u naselje Zagreb takvih doseljenika bilo je 62,2%, dok je na ostalo ovdje razmatrano područje doseljeno čak 82,6%. Glede doseljenih iz inozemstva njih se u Grad Zagreb doselilo 35,6%, u naselje Zagreb 37,8%, a na ostalo područje UAZ doseljenih iz inozemstva bilo je 17,4%.

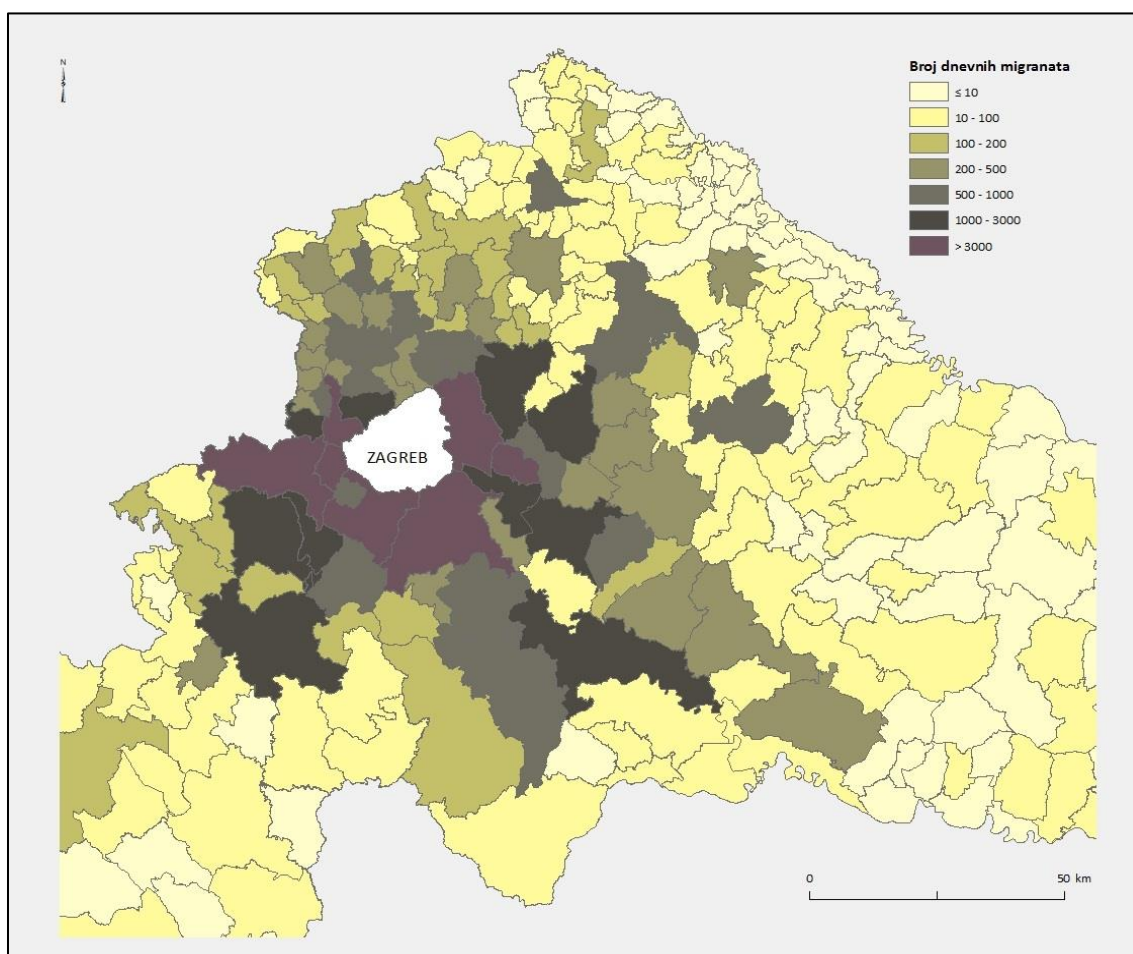
Sl.9. Struktura doseljenog stanovništva prema području doseljenja, 2011.

Promatrajući doseljeno stanovništvo kroz međužupanijsko preseljavanje vidljivo je da u doseljenom stanovništvu prevladavaju tzv. unutarnji migranti. Tako je u Grad Zagreb 2011. doseljeno iz druge županije 55,6%, u naselje Zagreb 61,9% stanovništva, dok je na ostalom području UA Zagreb bilo 52,6% međužupanijskih doseljenika.

1.1.5.2. Dnevna migracija (cirkulacija) stanovništva na području UA Zagreb

Dnevne migracije, kružno kretanje ili cirkulacije stanovništva, posebno zaposlenih kao najveće skupine dnevnih migranata, najznačajniji su pokazatelj demografske, ekonomske i ukupne funkcionalne povezanosti gradske okolice sa matičnim gradom, ali i pokazatelj suburbanizacije Grada u okolicu. Intenzitet dnevnih migracija indirektni je pokazatelj i prometne povezanosti grada i njegova okruženja. Obujam i pokazatelji dnevnih migracija višestruko važni u strateškom i prostornom planiranju, posebno planiranju razvoja sustava prometa i prometnica, lokaciji odnosno dislokaciji proizvodnih pogona, razmještanju radnih mjesta, komunalnom i ukupnom razvoju područja urbanih aglomeracija.

Prema popisu iz 2011. godine u Grad Zagreb je svakodnevno dolazilo ukupno 113.386 dnevnih migranata - zaposlenih ili 39,9% više nego 2001. godine, a njihov se udio u ukupnom broju radnih mjesta povećao sa 25% na 30%.

Sl.10. Broj ukupnih dnevnih migranata - zaposlenika u Zagreb iz općina i gradova Hrvatske, 2011.

Sa samog područja UA Zagreb u GZ dolazilo je 85.870 dnevnih migranata - zaposlenih ili 75,7% od ukupnog broja dnevnih migranata - zaposlenih iz cijele Hrvatske, a koji su popunjavali 22,5% zagrebačkih radnih mjesta. Ovi relativni pokazatelji govore u kojoj je mjeri Grad Zagreb mjesto rada za okolno stanovništvo ovog urbanog područja, ali i šireg metropolitanskog područja.

Tab.4. Kretanje broja i udjela dnevnih migranata - zaposlenih u Gradu Zagrebu iz prostornih jedinica RH u razdoblju, 1991., 2001. i 2011.

Popisne godine	Ukupan broj radnih mjesta (radnika)/zaposlenih	Indeksi (1991=100)	Dnevni migranti zaposleni u Grad Zagreb			
			Broj	Indeksi		Udio u radnim mjestima (uk. br. zaposlenih)
				Bazni (1991=100)	Verižni	
1991.	330.449	100,0	66.185	100,0	100,0	20,0
2001.	323.782	98,0	81.057	122,5	122,5	25,0
2011.	381.101	115,3	113.386	171,3	139,9	29,8

Izvor: Popisi stanovništva 1991., 2001., 2011., DZS, posebna obrada

Razmatrajući strukturu broja dnevnih migranata s područja UAZ glede mjesta njihova polazišta, uočava se da je njihov broj i udio najveći iz područja Zagrebačke županije (51.492), što čini udio od 60% svih dnevnih migranata - zaposlenih iz UA. Pretežiti dio dolazi iz 7 gradova u obuhvatu aglomeracije (39.005), a ostalih 12.487 dolazi iz 15 općina ove županije. Slijede ostala naselja Grada Zagreba (istočna i južna) s udjelom od 35,5%, dokle 7 JLS Krapinsko-zagorske županije u aglomeraciji sudjeluju s udjelom od 4,5% (3.888). Dakle, što je veća udaljenost između mjesta rada i mjesta stanovanja, manji je broj dnevnih migranata - zaposlenika i obrnuto, pri čemu je važna razvijenost prometnica i uspostavljenog prometnog sustava.

Udio aktivnih dnevnih migranata u Grad Zagreb prema socio-ekonomskoj strukturi pokazuje nešto drugačiju strukturu od ukupnog broja dnevnih migranata iz cijele Hrvatske, osobito u slučaju Krapinsko - zagorske županije koja za razliku od udjela ukupnih migranata ima veći udio tipa migranata - radnika. To ujedno pokazuje da na području UA u većoj mjeri nedostaje radnih mjesta u mjestima odakle dolaze dnevni migranti.

Ukupan broj populacije učenika koji svakodnevno dolaze u Grad Zagreb iz okolnog zagrebačkog područja 2011. godine iznosio je oko 7.000, a studenata također približno 7.000, od čega glavnina putuje u naselje Zagreb, gdje je smještena gotovo sva obrazovna infrastruktura.

Glede strukture dnevnih migranata u Zagreb prema tipu JLS - polazištima, podaci pokazuju da iz područja UAZ glavnina migranata (46,6% ili 40.555) dolazi iz 10 gradova (7 s područja ZŽ i 3 KŽŽ) razmještenih policentrično oko Zagreba, dok je prosječno na razini Hrvatske karakteristično da su za većinu dnevnih migranata – polazišta slabije urbanizirana i ruralna

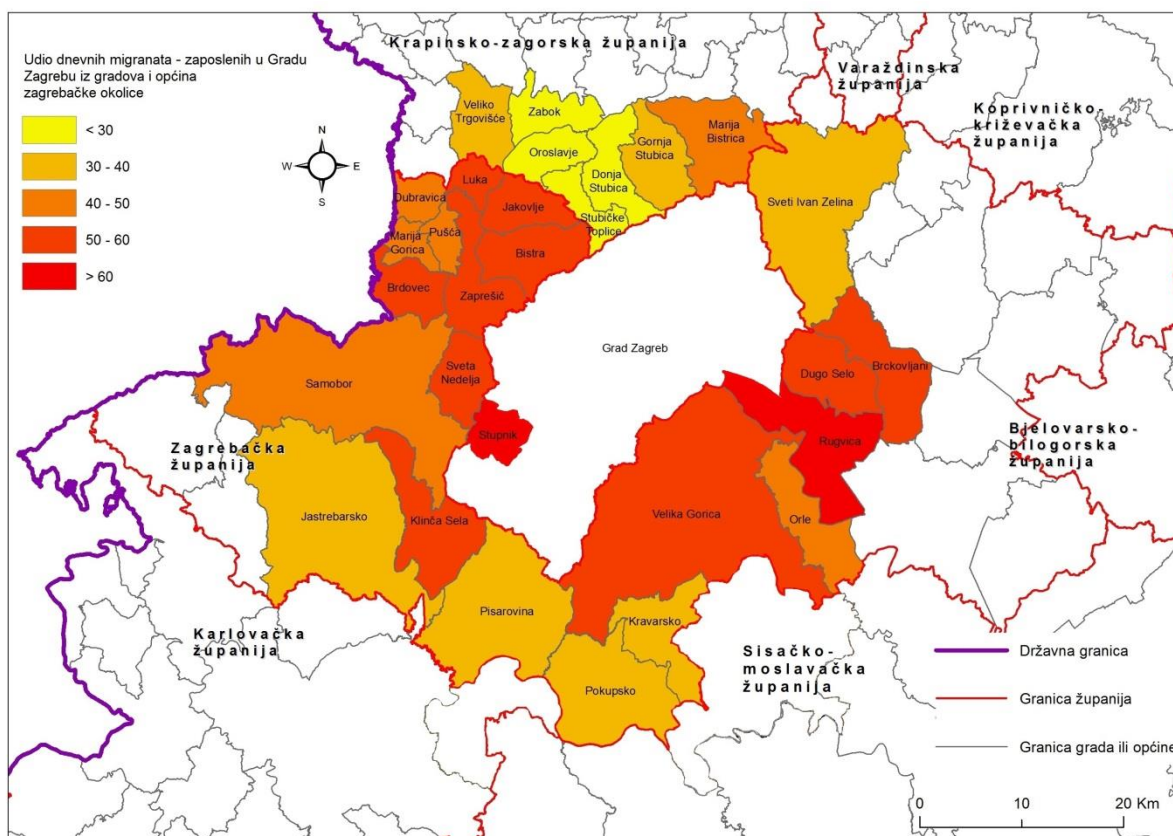
naselja. U ovoj urbanoj aglomeraciji radi se pretežito o dnevnim migracijama na pravcu manji gradovi u UA – Grad Zagreb kao središte aglomeracije.

Tab.5. Broj i udio dnevnih migranata - zaposlenih koji iz područja UA Zagreb dolaze u Grad Zagreb i naselje Zagreb, 2011.

Županija/gradovi/općine Polazišta dnevnih migranata	Broj dnevnih migranata (zaposleni)		Zaposleni (okolne JLS UA - bez Zagreba)	Udio dnevnih migranata zaposlenih (% od zaposlenih)	
	u naselje Zagreb	u Grad Zagreb		u naselje Zagreb	u Grad Zagreb
Grad Zagreb - ukupno	-	30.490*	-	-	-
Zagreb - jug ukupno	6.598*	-	10.304	64,0	-
Zagreb - istok ukupno	18.542*	-	28.748	64,5	-
Zagreb	-	5.350	-	-	-
ZZ - UAZ	49.034	51.492	100.689	48,7	51,1
Gradovi - ukupno	37.059	39.005	77.252	48,0	50,5
Dugo Selo	3.441	3.867	6.768	50,8	57,1
Jastrebarsko	2.044	2.192	6.190	33,0	35,4
Samobor	6.052	6.234	15.143	40,0	41,2
Sveta Nedelja	4.124	4.233	7.424	55,5	57,0
Sveti Ivan Zelina	1.915	2.277	5.881	32,6	38,7
Velika Gorica	13.286	13.930	25.117	52,9	55,5
Zaprešić	6.197	6.272	10.729	57,8	58,5
Općine - ukupno	11.975	12.487	23.437	51,1	53,3
Bistra	1.507	1.524	2.564	58,8	59,4
Brckovljani	979	1.124	2.230	43,9	50,4
Brdovec	2.412	2.428	4.471	53,9	54,3
Dubravica	215	218	512	42,0	42,6
Jakovlje	832	841	1.447	57,5	58,1
Klinča Sela	1.045	1.107	1.918	54,5	57,7
Kravarско	228	238	653	34,9	36,4
Luka	240	243	462	51,9	52,6
Marija Gorica	402	404	822	48,9	49,1
Orle	249	265	639	39,0	41,5
Pisarovina	502	541	1.648	30,5	32,8
Pokupsko	184	195	604	30,5	32,3
Pušća	502	508	1.073	46,8	47,3
Rugvica	1.722	1.815	2.896	59,5	62,7
Stupnik	956	1.036	1.498	63,8	69,2
KZZ - UAZ	1.950	2.075	5.725	34,1	36,2
Gornja Stubica	579	618	1.846	31,4	33,5
Marija Bistrica	824	902	2.135	38,6	42,2
Veliko Trgovišće	547	555	1.744	31,4	31,8
Dodatni kriteriji	1.785	1.813	8.552	20,9	21,2
Donja Stubica	380	387	2.028	18,7	19,1
Zabok	603	611	3.378	17,9	18,1
Oroslavje	545	552	2.174	25,1	25,4
Stubičke Toplice	257	263	972	26,4	27,1
UAZ – okolne JLS UKUPNO	77.909	85.870	154.018	50,6	55,8

* Interni dnevni migranti između naselja Grada Zagreba (70 naselja)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Tab.3.7. Broj dnevnih migranata zaposlenih u Gradu Zagrebu
Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Tab.18. Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti,
starosti i spolu, DZS, 2012.

Sl.11. Udio dnevnih migranata - zaposlenih u Grad Zagreb iz gradova i općina UAZ, 2011.

Na osnovi ovih i drugih detaljnijih pokazatelja dnevnih migracija i razmještaja radnih mjesta² ocjenjuje se značenje dnevnih migracija za okolne gradove i općine te stupanj povezanosti okolnog obuhvatnog prostora aglomeracije sa Gradom Zagrebom. Pri tome je najvažniji obujam i razmještaj radnih mjesta odnosno centara rada u prostoru kao najvećih atrakcijskih točaka za trajno doseljavanje kao i faktora koji određuju pravce dnevnog migriranja radne snage.

Nasuprot podacima o obujumu dnevnih migranata - zaposlenih koji dolaze u Grad Zagreb, podaci o obujmu koji svakodnevno odlaze iz Grada Zagreba neusporedivo su manji i iznose oko 16.000 ili 5% zaposlenih.

1.1.5.3. Razmještaj radnih mjesta i satelitski gradovi na području UA Zagreb

Kružno kretanje zaposlenih i drugih osoba (dnevno, tjedno ili rjeđe) uvjetovano je razdvajanjem mjesta rada i mjesta stanovanja. Ova se prostorna pojava najintenzivnije odvija na relaciji ruralna, slabije urbanizirana naselja prema gradskim i jače urbaniziranim naseljima iste općine ili grada, drugom gradu ili općini iste županije, izvan županije, posebno prema velikim centrima rada tipa Zagreba. Poznato je da svaki veliki grad kao centar rada ima svoje gravitacijsko područje dnevnih migranata, prvenstveno zaposlenih. Njegova veličina i

² Vidi navedenu demografsku studiju (Točka 5.3.), str. 74.-97.

intenzitet migracija prvenstveno je u skladu sa značenjem funkcije rada u centru, ali i ekonomskim prilikama okolice. Kod nas unutar gradskih regija odnosno aglomeracija glavnina dnevnih kretanja stanovništva odvija se prema središnjim gradskim naseljima odnosno području u kojem je najveća koncentracija radnih mjesta. To područje prostire se i do više desetaka kilometara.

Tab.6. Stanovništvo i radna mjesta na području UA Zagreb po gradovima i općinama, 2011.

Gradovi / općine	Radna mjesta *		Stanovništvo	
	broj	% od UAZ	broj	Indeks 2011./2001.
Grad Zagreb	381.101	84,25	790.017	101,4
Zagrebačka županija. - UAZ	59.806	13,24	256.689	104,2
Dugo Selo	3.844	0,85	17.466	122,1
Jastrebarsko	4.508	1,00	15.866	95,1
Samobor	9.760	2,16	37.633	103,9
Sveta Nedelja	5.087	1,12	18.059	116,5
Sveti Ivan Zelina	4.596	1,02	15.959	98,1
Velika Gorica	15.164	3,35	63.517	100,0
Zaprešić	6.869	1,52	25.223	109,1
Bistra	1.017	0,22	6.632	108,8
Brckovljani	968	0,21	6.837	100,3
Brdovec	1.473	0,33	11.134	108,2
Dubrava	215	0,05	1.437	90,6
Jakovlje	460	0,10	3.930	99,4
Klinča Sela	603	0,13	5.231	106,2
Kravarско	193	0,04	1.987	100,2
Luka	220	0,05	1.351	95,2
Marija Gorica	207	0,05	2.233	106,9
Orle	145	0,03	1.975	92,1
Pisarovina	1.094	0,24	3.689	99,8
Pokupsko	170	0,04	2.224	89,2
Pušća	334	0,07	2.700	108,7
Rugvica	1.152	0,25	7.871	103,5
Stupnik	1.322	0,29	3.735	114,9
Nepoznato	405	0,09	—	—
Krapinsko-zagorska županija - UAZ	10.934	2,42	39.822	95,1
Donja Stubica	1.528	0,34	5.680	95,8
Oroslavje	1.351	0,30	6.138	98,2
Zabok	5.331	1,18	8.994	96,0
Gornja Stubica	457	0,10	5.284	92,3
Marija Bistrica	589	0,13	5.976	90,4
Stubičke Toplice	625	0,14	2.805	101,9
Veliko Trgovišće	1.053	0,23	4.945	94,7
UKUPNO - UAZ	451.841	100,00	1.086.528	101,8

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Tab. 3.6. Zaposelni u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji po djelatnostima, posebna obrada; Statističko izvješće 1476, Zaposlenost i plaće u 2011., DZS, 2015.

* Procjena broja obrtnika po gradovima i općinama Sisačko-moslavačke, Krapinsko-zagorske i Karlovačke županije zbog nedostataka statističkih podataka po JLS-ima, već samo ukupno po županijama

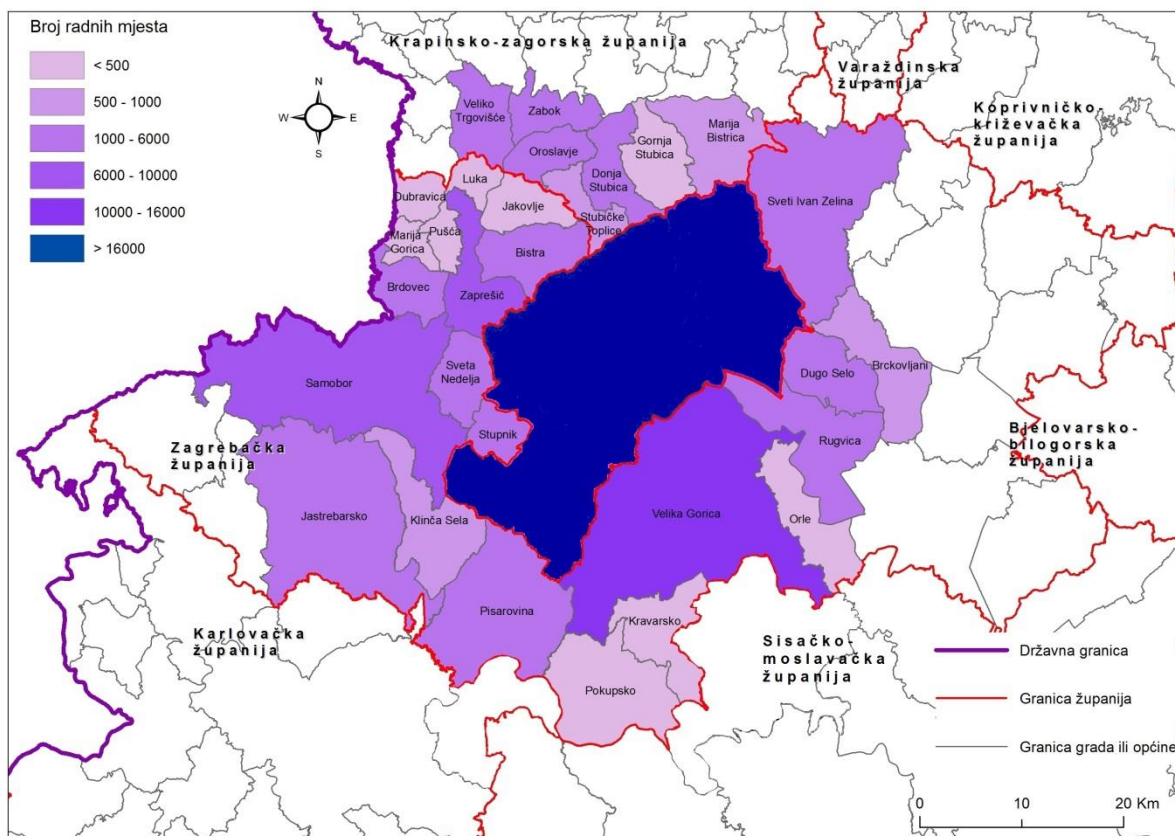
Razvoj funkcije rada u međusobnoj je vezi s demografskim razvitkom. Prerazmještaj stanovništva u gradskim aglomeracijama, premda udjel Grada Zagreba u ukupnim radnim

mjestima UA Zagreb iznosi 84,2%, ipak postupno dolazi do decentralizacije radnih mjesta grada u okolni prostor te njihov ukupan udio u okolini raste, dokle u Gradu Zagrebu stagnira.

Tablica 6. pokazuje da na ovom urbanom području Grad Zagreb u strukturi radnih mjesta sudjeluje sa 84,2% (381.101), od čega samo naselje Zagreb 80,7%, dok ostali gradovi i općine sudjeluju sa 15,8% (70.740) od ukupnog broja radnih mjesta. Prema broju radnih mjesta ističu se Grad Velika Gorica (15.164), zatim skupina naselja Zagreb-istok sa središtem Sesvete (11.593) i Grad Samobor (9.760). Od gradova i općina Krapinsko - zagorske županije, posebno se ističe Grad Zabok sa 5.331 radnih mjesta, te Donja Stubica sa 1.528. Najmanji broj radnih mjesta imaju općine Orle (145), Pokupsko (170) i Kravarsko (193).

Razvoj funkcije rada pokazuje slične tendencije kao i razvoj stanovništva, budući da razmještaj stanovništva postupno potiče otvaranje radnih mjesta, ali i obratno, radna mjesta privlače novo doseljavanje.

Gravitacijsko područje radne snage u Grad Zagreb, odnosno u Zagreb vrlo je veliko i seže znatno izvan granica ovog urbanog područja, no zbog kriterija udjela dnevnih migranata od 30% zaposlenih, ukupno gravitacijsko područje ne spada u područje UAZ.

Sl.12. Razmještaj radnih mjesta na području UAZ po gradovima i općinama, 2011.

Satelitizacija je osnovni prostorni oblik širenja matičnih gradova na područje njegove okolice. Taj je proces nastao kao glavni prostorni oblik procesa suburbanizacije. Satelitski grad je

samostalan u upravnom pogledu, ali se njegov razvoj odvija uvelike pod utjecajem matičnog grada s kojim je povezan prometnicama, gospodarskim i demografskim razvojem.

Satelitski gradovi oko Zagreba prema Vresku određuju se prema sljedećim kriterijima:

- da se radi o naseljima koja imaju status gradskih naselja;
- da se ova gradska naselja nalaze u urbanoj aglomeraciji; i
- da iz njih u Zagreb, kao centralno urbano naselje, dnevno putuje na rad više od 30% aktivnog i više od 35% zaposlenog stanovništva.

Prva dva kriterija pokazuju da se radi o naseljima s visokim stupnjem socioekonomske preobrazbe, tj. urbanim naseljima u okolini grada, a treći pokazuje funkcionalnu povezanost s matičnim gradom koja se očituje kroz udio dnevnih migranata u matično naselje (Zagreb) i ukupnog broja zaposlenih i aktivnih na tom području.

Ako se gornji model primijeni na urbanu aglomeraciju Zagreb, izdvaja se 5 satelitskih gradova na području UA Zagreb koji prema posljednjim raspoloživim podacima ispunjavaju spomenute kriterije. Razmješteni su oko Zagreba, istočno, južno i zapadno na udaljenosti do oko 20 km od aktualnih granica Zagreba.

Tab.7. Satelitski gradovi u UA Zagreb prema broju stanovnika, radnih mjesta i dnevnim migrantima u Zagreb, 2011.

Satelitski gradovi (gradska naselja)	Broj stanovnika		Broj radnih mjesta		Dnevni migranti (zaposleni) u Zagreb	
	2011.	Indeks 2011./2001.	2011.	% od okolice UA	Broj	% od zaposlenih
1. Dugo Selo	10.453	117,7	3.493	4,0	2.164	41,0
2. Samobor	15.956	105,3	7.298	8,4	2.866	40,4
3. Sesvete	54.085	120,4	9.362	10,7	13.907	57,5
4. Velika Gorica	31.553	94,6	11.766	13,5	7.177	51,8
5. Zaprešić	19.644	112	5.831	6,7	5.070	57,8
Ukupno (1.-5.)	131.691	109,9	37.750	43,3	31.184	44,6
Okolica UA - ukupno*	404.379	107,4	87.164	100,0	77.909	50,5

* okolne JLS u urbanoj aglomeraciji bez Zagreba

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Tab.3.7. Broj dnevnih migranata zaposlenih u Gradu Zagrebu
Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Tab.18. Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti,
starosti i spolu, DZS, 2012.

Na ovom području, pored Sesveta, smještenih na istočnom ulazu u Grad Zagreb, jasno se ističu ostali satelitski gradovi: Dugo Selo, Velika Gorica, Zaprešić i Samobor. Specifičan položaj u odnosu na Zagreb ima Dugo Selo, koje već ima visok stupanj povezanosti sa Sesvetama te Zaprešić. Oba satelita nalaze se na longitudinalnom prometnom pravcu istok–zapad. Da se radi o satelitizaciji kao prostornom obliku suburbanizacije Zagreba, potvrđuju sljedeći podaci iz popisa 2011. godine :

- u pet navedenih satelitskih gradova živjelo je 131.691 stanovnika, što je 32,6% ukupnog stanovništva ovdje obuhvaćene okolice;
- u satelitima je koncentrirano 37.750 ili 43,3% svih radnih mjesta okolice;
- iz satelita dnevno je u Zagreb migriralo 31.184 zaposlenih, što je 40,0% od ukupnog broja dnevnih migranata-zaposlenih iz zagrebačke okolice;
- indeks porasta stanovništva pet satelitskih gradova 2011. u odnosu na 2001. godinu iznosio je 109,9

Proces suburbanizacije Grada Zagreba i Zagreba od 1991. godine dodatno su pospješeni pojačanim doseljavanjem u okolicu 90-ih godina, dok su ti procesi u posljednjem međupopisnom razdoblju, posebno nakon 2011., uspoređeni. Ekonomski čimbenici (zapošljavanje, dislokacija gospodarstva odnosno radnih mjesta) osnovni su motivi komuniciranja na relaciji između GZ i satelitskih gradova u okolini, a prometna je povezanost svakako jedan od najvažnijih preduvjeta da se takve veze održavaju i jačaju.

Zone intenzivnih dnevnih migracija umnogome se poklapaju sa zonama intenzivnije urbaniziranosti naselja odnosno razvoja satelitskih gradova u okolini. Ova dva procesa međusobno su povezana, ali i promjenjiva u vremenu i prostoru, a obujam i intenzitet dnevnih migracija primarno je u skladu s veličinom i značenjem centara rada.

Glavne osobine tipičnog dnevnog migranta – zaposlenika u Gradu Zagrebu 2011. godine su:

- muškarci (55,1%) kojih je veći udio u skupini dnevnih migranata nego u ukupnom stanovništvu;
- osobe pretežito iz dobne skupine 30-49 godina (58,5%);
- osobe zaposlene pretežito u uslužnom sektoru zagrebačkih djelatnosti;
- zaposleni sa srednjom stručnom spremom (68,4%), slijede visoko obrazovani sa 23,4% te dnevni migranti - zaposleni sa osnovnom školom i niže 8,2%.

1.1.6. Prostorna distribucija stanovništva

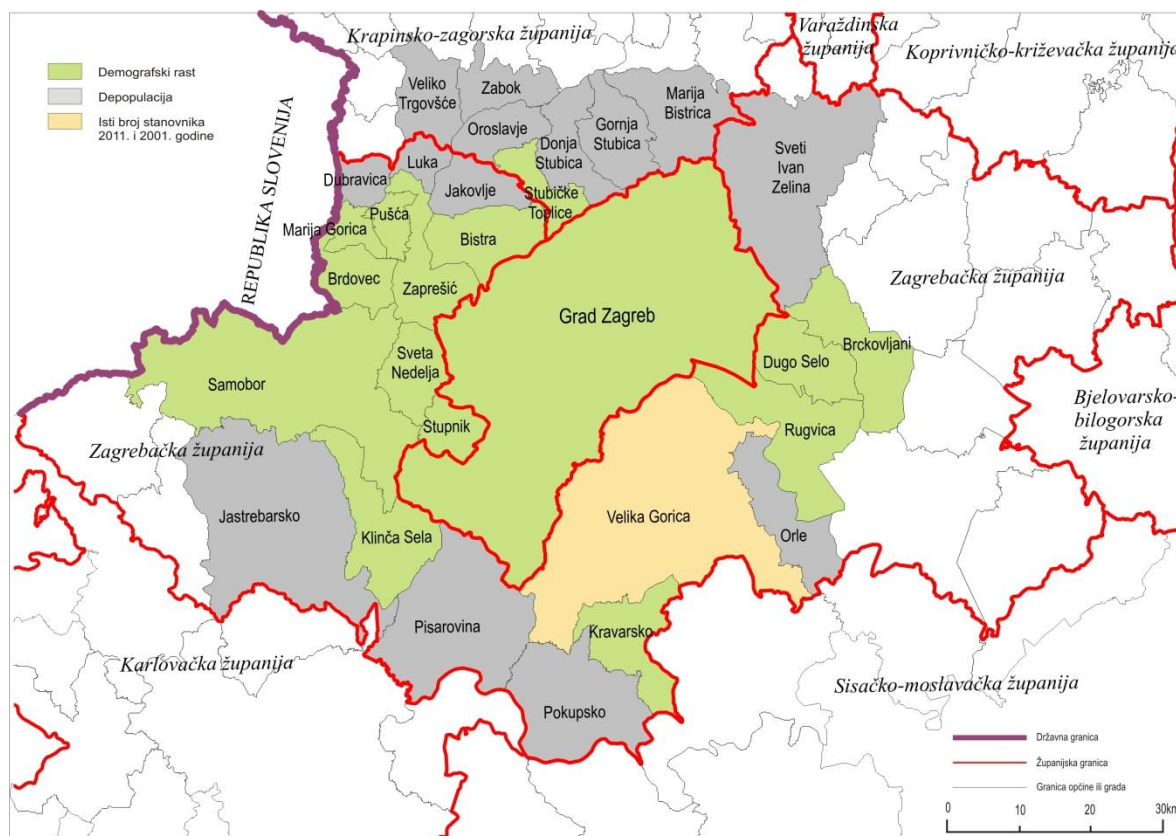
Na prostoru UA Zagreb, prema popisu stanovništva 2011. godine živjelo je 1.086.528 stanovnika što predstavlja 25,4% ukupnog stanovništva Hrvatske. Prema tome na prostoru ove aglomeracije živi svaki četvrti stanovnik Hrvatske. Od 30 jedinice lokalne samouprave 72,7% stanovništva koncentrirano je na prostoru Grada Zagreba. Od preostalih 27,3% stanovništva većina je koncentrirana u gradovima (19,7), a manji dio u općinama (7,5%).

Od gradova veći udio imaju Velika Gorica 5,8%, Samobor 3,5% i Zaprešić 2,3% dok se udjeli ostalih gradova kreću između 1 i 2%. Od općina najveći udio od svega 1% ima općina Brdovec, a udjeli ostalih općina su ispod 1%.

Ukupno je na prostoru Urbane aglomeracije Zagreb 30 jedinice lokalne samouprave, od toga 11 gradova i 19 općina. Na prostoru gradova u teritorijalnom smislu je živjelo 1.004.552 stanovnika ili 92,5%, a na teritoriju općina 81.976 ili 7,5% stanovništva urbane aglomeracije

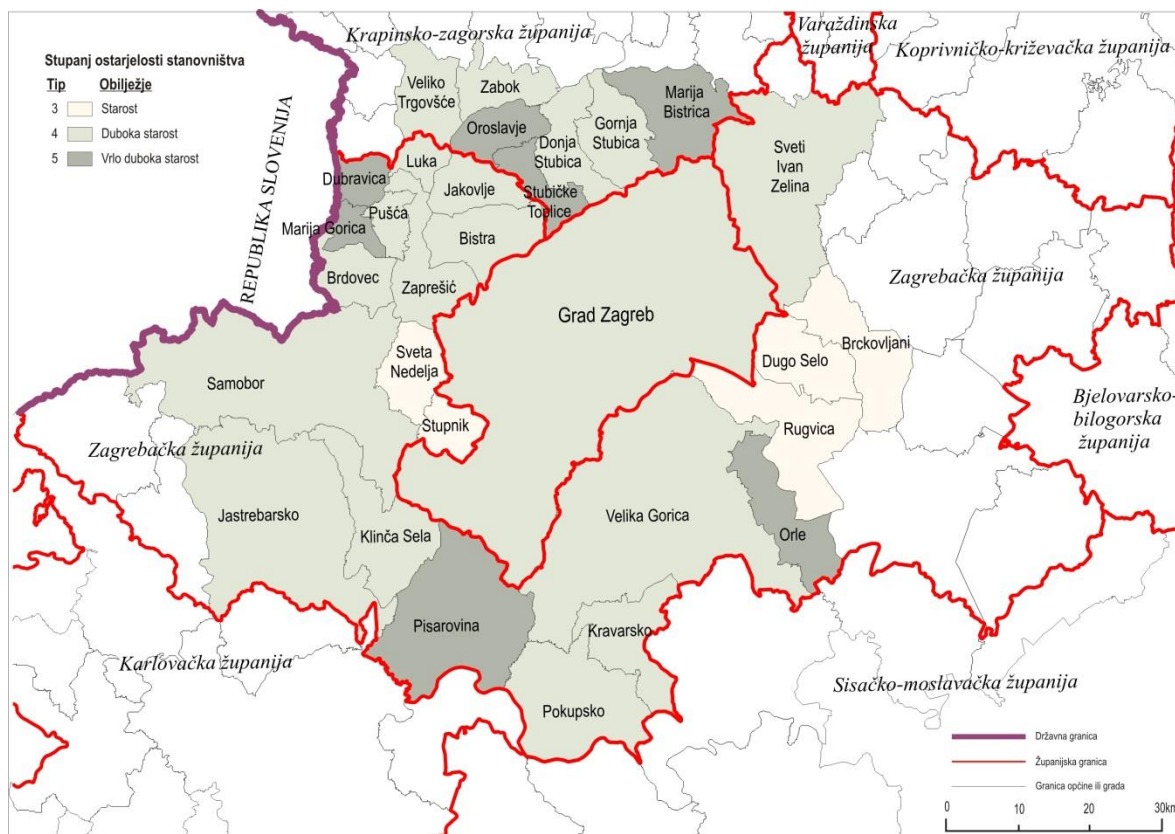
Zagreb. Ukupno je na prostoru ove aglomeracije 599 naselja od čega je 12 urbanih gradskih naselja i 587 prijelaznih i ruralnih naselja. Različit je broj naselja u pojedinim općinama i gradovima, a kreće se od 3 koliko ih je u sastavu općine Stupnik do 78 u gradu Samoboru. U 12 urbanih naselja koliko ih je na prostoru ove aglomeracije živi 837.731 stanovnik što je 77,1% od ukupnog stanovništva. U prijelaznim i ruralnim naseljima živjelo je 22,9% odnosno 248.797 stanovnika. U središnjim naseljima gradova i općina ukupno je živjelo 806.625 stanovnika ili 73,7% stanovništva aglomeracije. Udio Grada Zagreba u ukupnom stanovništvu Urbane aglomeracije iznosi 72,7%, a središnjeg naselja Zagreb 63,3%.

Analizirajući međupopisnu promjenu broja stanovnika 2001.-2011. godine po jedinicama lokalne samouprave jasno se uočavaju područja demografskog rasta kao i prostori koji su zahvaćeni depopulacijom. Ukupno je u ovom prostoru 15 gradova i općina koja su u analiziranom razdoblju demografski porasla. Središnje područje demografskog rasta ove aglomeracije je Grad Zagreb te na zapadu tri grada (Zaprešić, Samobor i Sveta Nedelja) i sedam općina (Klinča Sela, Stupnik, Bistra, Pušća, Marija Gorica, Brdovec i Stubičke Toplice) u njihovom okruženju. Istočno od Grada Zagreba grad Dugo Selo, te općine Brckovljani i Rugvica također su prostori demografskog rasta. Južno od Grada Zagreba samo općina Kravarsko imala je demografski rast. Izvan ovog poluprstena nalaze se gradovi i općine koje je zahvatio proces depopulacije. Radi se o pet gradova (Jastrebarsko, Donja Stubica, Zabok, Oroslavje i Sveti Ivan Zelina) i 9 općina. Grad Velika Gorica je prema popisu stanovništva 2011. godine, što je pomalo i iznenađujuće, ostala na istom broju stanovnika (demografska stagnacija) kao i 2001. godine, pa prema tome ne spada niti u područje demografskog rasta niti u područje depopulacije.

Sl.13. Područja demografskog rasta i područja depopulacije UAZ, 2001.-2011.

Uzroci i posljedice ovakvog prostornog razmještaja stanovništva na promatranom prostoru treba promatrati kroz povijesno naslijeđe, prirodno geografske pogodnosti za naseljavanje, prometnu povezanost te društveno gospodarski razvoj svake pojedine općine ili grada, ali i u vezi s razvojem Zagreba. Jedan od prvih razloga zašto je u demografski progresivnim jedinicama lokalne samouprave prisutan demografski rast jest taj da se radi o općinama i gradovima aglomeracije koje su prometno najbolje povezane s naseljem Zagreb kao središnjim naseljem. Upravo preko ovog područja prolaze najvažnije cestovne i željezničke veze iz zapadne Europe prema jugoistoku. Ove su JLS i u nedavnoj prošlosti često bili sastavni dijelovi bivše zajednice općina Zagreb u sklopu koje je na planu ravnomjernijeg razvoja ovog područja planski bila usmjeravana gospodarska aktivnost što se posebno odnosilo na dislokaciju industrijskih pogona, ali i drugih gospodarskih sadržaja. Intenzivna stambena izgradnja provodila se i u satelitskim gradovima Zagreba – značajnije u Zaprešiću i Velikoj Gorici, nešto manje u Samoboru i Dugom Selu. Pored toga, u novijem razdoblju u tim općinama i gradovima pored tih „starijih“ gospodarskih sadržaja zbog jeftinijeg zemljišta u odnosu na Zagreb, došlo je do izgradnje gospodarskih, poslovnih zona (Stupnik, Rugvica) ali i novih stambenih naselja (Sveta Nedelja, Zaprešić). Uz kvalitetno vođenu lokalnu razvojnu politiku i razvojne inicijative pojedine jedinice lokalne samouprave pametno koriste povoljne razvojne preduvjete. Općine i gradovi u kojima se bilježi depopulacija prostorno su periferno smješteni i slabije prometno povezani sa središnjim naseljem Zagreb što je jedan od razloga demografske regresije u posljednjem međupopisnom razdoblju

Sl.14. Gradovi i općine područja UAZ prema tipu dobnog sastava stanovništva, 2011.

1.1.7. Etničke skupine i manjine

Područje UA Zagreb u etničkom pogledu je vrlo homogeno, budući je udio Hrvata u ukupnom stanovništvu bio 94,3%. Udio Hrvata u stanovništvu Grada Zagreba nešto je manji (93,1%), a u stanovništvu RH još manji (90,4%), što znači da je udio nacionalnih manjina na području UA Zagreb manji nego na području Grada Zagreba i na razini Hrvatske.

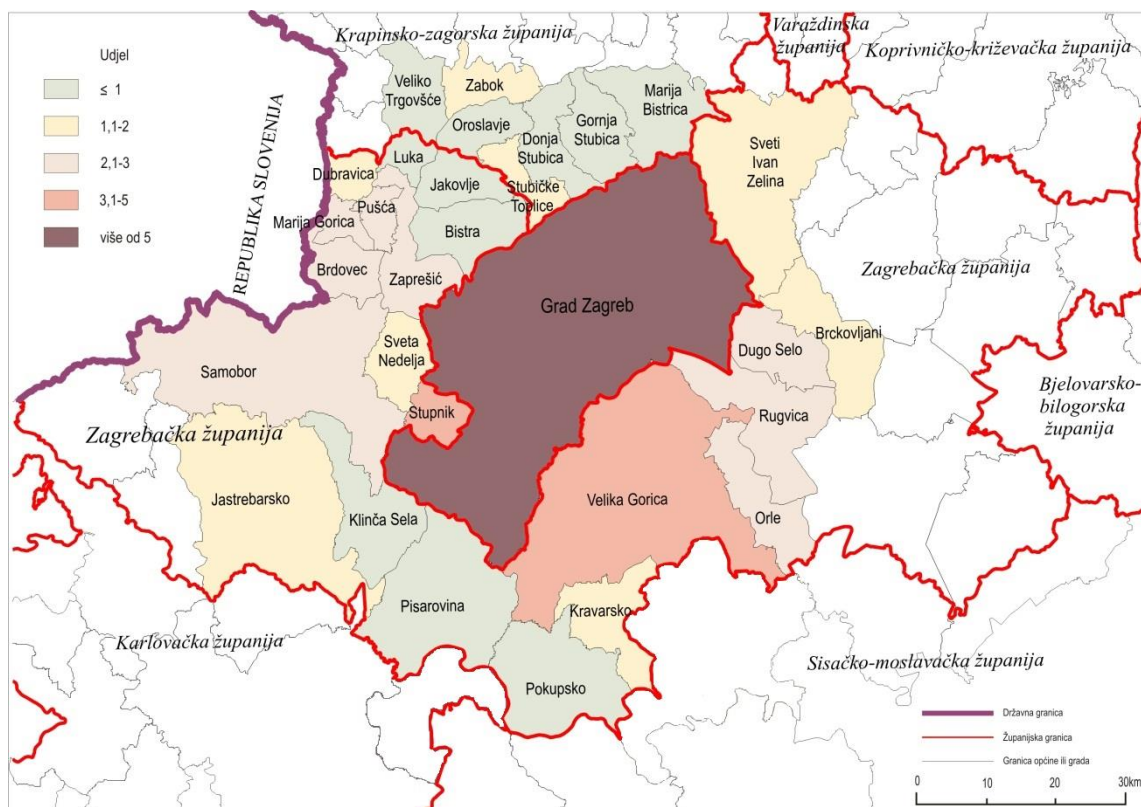
Nacionalne manjine u ukupnom stanovništvu na ovom urbanom području sudjeluju sa 4,6% od čega je nacionalno neizjašnjenih bilo 0,9%. Od 22 nacionalne manjine u UA Zagreb najbrojniji su Srbi koji čine 1,8% ukupnog stanovništva, ali 39,3% od broja svih nacionalnih manjina. Slijede Bošnjaci sa 0,9%, Albanci 0,5, Romi 0,3%, Slovenci 0,2%, Makedonci i Crnogorci sa 0,1%. Ako se izuzmu Romi jasno se uočava da prevladavaju nacionalne manjine podrijetlom iz republika i pokrajina bivše Jugoslavije.

Tab.8. Nacionalni sastav stanovništva UA Zagreb, prema popisu 2011.

Nacionalne manjine	Broj	Struktura (%)	Udjel nacionalnih manjina u ukupnom broju nacionalnih manjina
Hrvati	1.024.090	94,3	-
Nacionalne manjine	50.496	4,6	100,0
Albanci	5.002	0,5	9,9
Austrijanci	117	0,0	0,2
Bošnjaci	9.438	0,9	18,7
Bugari	134	0,0	0,3
Crnogorci	1.309	0,1	2,6
Česi	1.005	0,1	2,0
Mađari	977	0,1	1,9
Makedonci	1.391	0,1	2,8
Nijemci	475	0,0	0,9
Poljaci	195	0,0	0,4
Romi	2.945	0,3	5,8
Rumunji	116	0,0	0,2
Rusi	412	0,0	0,8
Rusini	160	0,0	0,3
Slovaci	267	0,0	0,5
Slovenci	2.665	0,2	5,3
Srbi	19.834	1,8	39,3
Talijani	451	0,0	0,9
Turci	116	0,0	0,2
Ukrajinci	388	0,0	0,8
Vlasi	7	0,0	0,0
Židovi	327	0,0	0,6
Ostali	2.765	0,3	5,5
Nacionalno neizjašnjeni	9.742	0,9	-
Nepoznato	2.200	0,2	-
Ukupno stanovništvo	1.086.528	100,0	-

* Uključeni su i nacionalno neizjašnjeni i nepoznati.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Stanovništvo prema narodnosti po gradovima i općinama, DZS, Zagreb. 2013. (www.dzs.hr)

Sl.15. Udio (u %) nacionalnih manjina po gradovima i općinama UA Zagreb, 2011.

1.1.8. Očekivano trajanje života

Očekivano trajanje života, bilo pri rođenju ili nekoj dobi (najčešće 65+ godina), najbolji je pokazatelj zdravstvenih, ekonomskih i socijalnih uvjeta, odnosno ukupne razvijenosti nekog područja. Podaci o očekivanom trajanju života pokazuju vjerojatnu starost koju će doživjeti osobe pod pretpostavkom da će tijekom života tih osoba mortalitet po dobi ostati isti kao u godinama što se prikazuje u tablicama mortaliteta koje sadrže niz demografskih pokazatelja od kojih je osnovni vjerojatnoća smrtnosti. Prema tome, razina i trend promjena smrtnosti po starosti određuju dužinu očekivanog trajanja života na dan rođenja.

Očekivano trajanje života u Republici Hrvatskoj nešto je niže od prosjeka Europske Unije, te u usporedbi sa europskim zemljama, Hrvatska se nalazi na sredini donje ljestvice. Očekivano trajanje života u Europskoj Uniji iznosilo je 80,3 godine (2011.), dok je u Hrvatskoj niže za prosječno tri godine (77,3). Očekivano trajanje života u Europskoj Uniji kontinuirano raste, a uzrok tome su ekonomski razvoj i napredak posebno u urbanim područjima, poboljšanje načina života, napredak u zdravstvu i medicini te smanjenje mortaliteta dojenčadi.

Očekivano trajanje života u Hrvatskoj se kontinuirano prati samo na nacionalnoj razini i za Grad Zagreb (zbog potreba Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Andrija Štampar), dok se podaci po ostalim jedinicama lokalne samouprave statistički se prate. Prema tome, podaci u nastavku teksta daju se za prostor Zagrebačke i Krapinsko-zagorske županije prema

posljednjim raspoloživim podacima za 2008./2009. godine, dok su za Grad Zagreb dani podaci za razdoblje 2003.-2013. godine.

Tab.9. Očekivano trajanje života u razdoblju od 2003. do 2013., usporedba Grada Zagreba sa Hrvatskom

Godina	Republika Hrvatska		Grad Zagreb	
	muškarci	žene	muškarci	žene
2003.	71,2	78,2	72,0	78,8
2004.	72,1	79,1	73,2	79,5
2005.	71,9	78,9	72,9	79,5
2006.	72,6	79,4	73,6	79,9
2007.	72,3	79,2	73,3	79,8
2008.	72,5	79,7	73,7	80,3
2009.	73,0	79,8	74,2	79,9
2010.	73,6	80,0	74,9	80,0
2011.	74,0	80,4	75,0	80,9
2012.	74,0	80,7	75,6	81,6
2013.	74,2	80,2	76,1	81,7

Izvor: Zdravstveno-statistički ljetopis Grada Zagreba za 2014. godinu, Nastavni zavod za javno zdravstvo „Andrija Štampar“, Zagreb, 2014.

Tablica 9. prikazuje očekivano trajanje života Grada Zagreba i Hrvatske za razdoblje 2003.-2013. prema spolu. Jasno se vidi kako Grad Zagreb ima duže očekivano trajanje života muškaraca i žena od prosjeka Hrvatske, što je vjerojatno rezultat boljih uvjeta života posebno bolje zdravstvene zaštite od ostatka Hrvatske. Podaci 2013. godine pokazuju kako se u Gradu Zagrebu očekivano trajanje života produžilo za 4,1 godinu kod muškaraca i za 2,9 godina kod žena u odnosu na 2003. godinu (u odnosu na 2001. +3,65 muškarci, +2,65 žene). Navedeni podaci jasno pokazuju koliko je u Gradu Zagrebu došlo do poboljšanja zdravstvenih i drugih uvjeta života u ovom razdoblju.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, posljednji raspoloživi podaci za Zagrebačku i Krapinsko-zagorsku županiju dostupni su za 2008./2009. godinu. Prema tim podacima očekivano trajanje života u Zagrebačkoj županiji iznosilo je 72,7 godina za muškarce i 79,8 za žene, što je porast u odnosu na 2001./2002. godinu i to prosječno za dvije godine. Krapinsko-zagorska županija imala je očekivano trajanje života 2008./2009. 68,8 godina za muškarce i 78,2 za žene, odnosno produljenje trajanja života za prosječno jednu godinu u odnosu na 2001./2002. godinu.

Prethodno navedeni podaci upućuju na činjenicu da od tri županije u obuhvatu UA Zagreb (Grad Zagreb, Zagrebačka i Krapinsko-zagorska županija) relativno najkraće živi stanovništvo Krapinsko-zagorske županije i to za prosječno 5,4 godina kod muškaraca i 2,1 godinu kod žena u usporedbi sa Gradom Zagrebom. Također, poznato je kako žene žive duže od muškaraca i upravo se to očituje u na ovom području jer prema podacima Državnog zavoda za statistiku žene u Hrvatskoj (prosječno na nacionalnoj razini) žive 6 godina duže od muškaraca.

Zaključno,

Cjelovito područje UA Zagreb obuhvaća površinu od 2.911,3 km² sa 599 naselja, od čega 12 urbanih u kojima je prema Popisu iz 2011. živjelo ukupno 1.086.528 stanovnika, što čini četvrtinu državne populacije.

Osnovni nalazi za potrebe ove strategije jesu:

- U posljednjem međupopisnom razdoblju u demografskom smislu ovo područje bilježi porast općeg kretanja stanovništva od 1,8%, što je dinamičnije od prosjeka Hrvatske i Grada Zagreba. Najdinamičniji rast stanovništva u UA ima obuhvaćeni dio Zagrebačke županije s porastom populacije od 4,3% prvenstveno zbog dinamičnijeg rasta satelitskih gradova u zagrebačkoj okolici - Dugog Sela, Zaprešića, Samobora, Velike Gorice, ali i dijela okolnih općina;
- Tip općeg kretanja stanovništva UAZ je regeneracija imigracijom (I₂), što znači da je međupopisna promjena stanovništva veća od stope prirodnog prirasta/pada te stanovništvo raste isključivo zahvaljujući pozitivnom saldu migracije;
- Kao rezultat dugotrajnih demografskih i općih razvojnih trendova razmještajna slika ovog urbanog područja kontinuirano se poboljšava u korist područja zagrebačke okolice. Pri tome su gradska naselja odnosno gradovi policentrično razmješteni oko Grada Zagreba, a zajedno sa Zagrebom čine okosnicu budućeg razvoja urbanog područja;
- Stupanj urbanizacije mjeren udjelom gradskog stanovništva u ukupnom 2011. godine na području UA Zagreb iznosio je 76,6%, na području Grada Zagreba čak 93,9% (Ø na razini RH 54,2%), što znači da se prema modelu za određivanje stupnja urbanizacije regionalnih područja ovdje radi o području I. stupnja urbanizacije u Hrvatskoj, gdje Grad Zagreb umnogome određuje stupanj urbanizacije područja aglomeracije u cjelini. Viši stupanj urbanizacije na području Grada Zagreba, pa tako i u UA Zagreb, odgovara dostignutom stupnju razvijenosti;
- Pozitivna migracijska bilanca ovog područja ukazuje na veći udio ulaznog toka u bruto migraciju, što na ovom urbanom području daje obilježje pretežito imigracijskog prostora s povoljnim posljedicama na opće kretanje stanovništva;
- Dnevne migracije stanovništva najznačajniji su pokazatelj demografske, ekonomske, prometne, društvene i ukupne funkcionalne povezanosti gradske okolice s matičnim gradom, ali i pokazatelj suburbanizacije zagrebačke okolice.
- Analiza dnevnih migracija višestruko je važna u strateškom i prostornom planiranju, posebno planiranju razvoja gospodarskih sadržaja, sustava prometa i prometnica, socijalnih usluga i infrastrukturnih sustava na području aglomeracije;
- Broj dnevnih migranata - zaposlenih u Gradu Zagrebu s područja UA Zagreb iznosio oko 86 tisuća (85.870), popunjavajući 29,8% radnih mjesta Grada Zagreba što čini prosječan udjel od 55,8% od ukupnog broja zaposlenog stanovništva ovog područja. To pokazuje u kojoj je mjeri Grad Zagreb mjesto rada za stanovništvo ostalog područja zagrebačke aglomeracije, iako na području središnjih naselja okolnog obuhvatnog područja broj radnih mjesta, dugoročno promatrano, također raste.

- Broj radnih mjesta u okolnim gradovima i općinama očito ne prati u potrebnoj mjeri razmještaj i zadovoljavanje potreba stanovništva, prvenstveno za zapošljavanjem, obrazovanjem, kulturom. Uz radnike, iz područja UA Zagreb dnevno dolazi u Grad Zagreb i populacija od oko 14.000 učenika i studenata;
- Udio dnevnih migranata - zaposlenih iz 4 JLS s područja KZZ u Grad Zagreb, dodane prema dodatnim kriterijima, niži je od 30%. Ove jedinice UA Zagreb udovoljavaju važnim razvojnim kriterijima povezanosti sa Zagrebom (prema postojećim i očekivanim gospodarskim, prirodnim, infrastrukturnim programima i projektima);
- Suprotni pravci dnevnog migriranja iz Grada Zagreba u ostalo područje aglomeracije znatno su slabiji i obuhvaćaju oko 16.000 aktivnih dnevnih migranata i relativno malim brojem učenika i studenata koji dnevno odlaze na područje okolnih županija. Pri tome je „internih“ dnevnih migranata - zaposlenih koji dnevno putuju iz svog naselja stanovanja na rad u neko drugo naselje unutar Grada Zagreba vrlo je intenzivan i iznosi preko 30.000.

Broj radnih mjesta s razmještajem u prostoru glavni je privlačni faktor, kako trajnih tako i dnevnih migracija i jedan od relevantnih pokazatelja razvijenosti urbanih područja, posebno urbanih aglomeracija velikih gradova. Broj i udio dnevnih migranata - zaposlenih iz drugih županija Hrvatske, kao i iz ostalog područja urbane aglomeracije Zagreb u posljednjem međupopisnom razdoblju u znatnom porastu. Tome je razlog što se u Gradu Zagrebu u novije vrijeme odvijalo kakvo takvo, ali ipak veće zapošljavanje i gospodarski rast, u odnosu na ostalo područje Hrvatske.

Zajedničko strateško planiranje razvoja Grada Zagreba s jedinicama lokalne samouprave ostalog područja UA Zagreb trebalo bi potaknuti razvoj cjeline urbanog područja i to kroz povećanje broja radnih mjesta, posebno zapošljavanje mladih, izgradnju nedostajuće komunalne infrastrukture, poboljšanje jedinstvenog prometnog sustava i prometnica te porast ukupne kvalitete života.

Time bi u narednom razdoblju došlo do daljnjeg porasta vrijednosti zagrebačke okolice i ukupnog urbanog područja te atraktivnosti ove lokacije za stanovanje i investiranje, a što bi se odrazilo i na smanjenje obujma dnevnih migranata s ostalog područja aglomeracije u Grad Zagreb.